

Misiunea Internațională de Observare a Alegerilor ENEMO

Alegeri Prezidențiale, 1 noiembrie - Moldova 2020

DECLARAȚIA PRIVIND CONSTATĂRILE ȘI CONCLUZIILE PRELIMINARE

03 noiembrie 2020

Alegerile sunt competitive și se desfășoară în mare parte potrivit cadrului legal electoral al Republicii Moldova, într-o manieră relativ profesionistă și eficientă. Concurenții au avut posibilitatea de a realiza o campanie liberă, în ciuda restricțiilor impuse pentru siguranța sănătății publice, iar electoratului i s-a oferit o posibilitate largă de a alege. Atmosfera din ziua alegerilor în timpul primului tur a fost în general calmă; cu toate acestea, sunt îngrijorări referitoare la acuzațiile privind influența alegătorilor, în primul rând în secțiile de votare înființate pentru cei care au reședința în Transnistria. Au fost observate puține nereguli procedurale în ziua alegerilor, dar, în linii generale, nu pare să fi afectat legitimitatea procesului.

La 1 noiembrie 2020, cetățenii Republicii Moldova au mers la urne pentru a alege președintele țării pentru următorii patru ani. În ciuda provocărilor cauzate de pandemia globală COVID-19, conform rezultatelor preliminare prezența la vot a fost de 42,76%. Potrivit rezultatelor preliminare, niciunul dintre cei opt concurenți nu a reușit să adune mai mult de 50% din voturi pentru a fi ales din primul tur. Cei doi candidați cu cel mai mare număr de voturi sunt: fosta Prim-ministră și lidera Partidului Acțiune și Solidaritate, Maia Sandu, cu aproximativ 36% și președintele în exercițiu, Igor Dodon ca și candidat independent pentru un al doilea mandat cu 32,6%. Al doilea tur de scrutin va avea loc pe 15 noiembrie pentru a alege următorul președinte dintre acești doi candidați.

La invitația Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova, Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO) a detașat o misiune internațională de observare a alegerilor (MIOA) pentru scrutinul din 1 noiembrie. Votul nu a fost organizat în teritoriile de pe malul stâng al râului Nistru; dar au fost înființate 42 de secții de votare pentru alegătorii care au reședința în această regiune, în diferite localități¹ de pe teritoriul aflat sub

¹ Chișinău - 1, Bălți - 1, Anenii Noi - 10, Căușeni - 9, Criuleni - 2, Dubăsari - 8, Floresti - 4, Rezina - 4, Ștefan Vodă - 3.

controlul autorităților moldovenești. Cetățenii Republicii Moldova care locuiesc în străinătate au putut vota în 139² de secții de votare stabilite în 36 de țări.

Pe lângă cei 8 membri ai echipei de bază, ENEMO a antrenat și 8 observatori pe termen lung (OTL) pentru misiune. Din cauza riscului crescut pentru sănătate, ca urmare a pandemiei globale COVID-19, MIOA activează în mare parte de la distanță, cu doar o parte din echipa de bază fiind detașată în țară în cele mai importante faze ale procesului electoral³. De asemenea, în ziua alegerilor, 26 de observatori pe termen scurt au fost detașați de ENEMO, în 13 echipe a câte doi observatori, pentru a urmări votarea, numărarea și totalizarea rezultatelor.

Misiunea monitorizează și evaluează mediul politic și electoral general, respectarea drepturilor de a alege și de a fi ales, conduita Organelor de Gestionare a Alegerilor, agitația electorală, egalitatea de gen, procesele de votare și totalizare, soluționarea litigiilor electorale și alte aspecte cruciale ale procesului, în baza standardelor internaționale pentru alegeri democratice și a cadrului legal al Moldovei. Până în ziua alegerilor, MIOA a organizat 348 de întâlniri, cu organele de gestionare a alegerilor⁴, candidați prezidențiali⁵, partide politice, oficiali de stat⁶, comunitatea internațională, organizații naționale ale societății civile, și media; suplimentar observării a 72 de activități de campanie (întâlniri sau mitinguri).

Prezenta Declarație a Constatărilor Preliminare și a concluziilor se bazează pe constatările de la începutul perioadei electorale și până la ziua alegerilor. Declarația Preliminară vine urmare [Raportului Interimar](#) emis pe 26 Octombrie 2020. MIOA va rămâne în țară să urmărească al doilea tur de scrutin și va emite a doua declarație preliminară, cu evaluarea perioadei care urmează după primul tur, inclusiv ziua alegerilor din turul doi de scrutin. Raportul final va fi publicat în termen de șaiszeci de zile de la validarea rezultatelor

Misiunea internațională de observare a ENEMO pentru alegerile prezidențiale din 1 noiembrie în Moldova este susținută financiar de către Delegația Uniunii Europene, Oficiile Guvernamentale ale Suediei, Regatul Țărilor de Jos și Institutul Național Democrat. Conținutul documentului este responsabilitatea exclusivă a ENEMO și nu reprezintă neapărat poziția donatorilor.

² Decizia CEC nr. 4300 din 26 septembrie 2020 privind înființarea secțiilor de votare pentru alegerea Președintelui Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020.

³ Campania electorală, ziua alegerilor din turul întâi și ziua alegerilor din turul doi, și perioada potențialelor plângeri și recursuri postelectorale.

⁴ Inclusiv Comisia Electorală Centrală.

⁵ MIOA a contactat toți candidații la președinție cu o solicitare de întâlnire. Cu doi dintre aceștia nu ne-am întâlnit, din cauza programului lor, dar au avut loc întâlniri cu reprezentanții lor.

⁶ Inclusiv Prim-ministrul.

Kingdom of the Netherlands

Concluzii preliminare

Cadrul legal aferent alegerilor asigură condițiile pentru desfășurarea alegerilor democratice, în ciuda lipsei de claritate și a reglementării eficiente pe probleme specifice. Unele dintre recomandările anterioare ale ENEMO și ale altor observatori internaționali și locali nu au fost adresate și încă reprezintă o provocare în desfășurarea alegerilor.

Ziua alegerilor a fost calmă în linii mari, cu excepția încercărilor izolate de a împiedica alegătorii care locuiesc în Transnistria de a-și exercita dreptul de vot. Gestionarea scrutinului și desfășurarea BESV-urilor și a CECE-urilor a fost evaluată pozitiv în majoritatea cazurilor observate, cu unele încălcări procedurale care nu au afectat negativ integritatea procesului general, ci au fost făcute mai degrabă din neglijență. Au persistat acuzații de influență a alegătorilor și transportarea organizată a alegătorilor, în special în ceea ce privește alegătorii care locuiesc pe malul stâng al râului Nistru.

Comisia Electorală Centrală (CEC) a activat în conformitate cu mandatul său și a gestionat primul tur al alegerilor în timp util și eficient. Sesiunile CEC au fost deschise pentru mass-media și observatori, precum și pentru public prin transmisiune online. În ziua alegerilor, CEC a furnizat informații în timp real despre participarea la vot și online rezultatele preliminare ale alegerilor, ceea ce a contribuit la o transparență sporită a procesului. CEC a organizat, de asemenea, campanii de informare și educare a alegătorilor.

Noi proceduri de formare a comisiilor de nivel inferior au fost stabilite de Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE), inclusiv online, în timp ce au fost organizate și instruirii speciale pentru diferiți actori implicați în procesul electoral. Cu toate acestea, nivelul de cunoștințe al membrilor BESV cu privire la procedurile de deschidere, votare, numărare și totalizare a variat, deși acest lucru nu pare să fi afectat negativ procesul general.

Consiliile Electorale de Circumscripție Electorală (CECE) și Birourile Electorale ale Secțiilor de Votare (BESV) s-au format în termenele legale și cu îndeplinirea cerințelor legale. Majoritatea CECE-urilor observate și-au îndeplinit sarcinile în mod eficient și profesionist, în special în ceea ce privește gestionarea și sprijinirea BESV în implementarea procesului electoral. Toate secțiile de votare stabilite în străinătate au reușit să organizeze procesul de votare, în condițiile diferitor restricții impuse în țările gazdă din cauza pandemiei COVID-19. În primul tur, numărul total de alegători a fost de 42,76%.

Înregistrarea alegătorilor este pasivă și continuă. Registrul de stat al alegătorilor a inclus 3.287.140 alegători, din care 2.798.306 au fost repartizați unităților teritoriale administrative de nivelul II din țară; 256.203 alegători din Transnistria; 232.631 alegători care nu au domiciliul sau reședința înregistrată, inclusiv cei care au emigrat în străinătate. Alegătorii din Transnistria și cei fără o adresă înregistrată nu au fost incluși în lista alegătorilor principali, ci în listele electorale suplimentare în ziua alegerilor.

În timp ce măștile de protecție și dezinfectanți au fost puse la dispoziție de către administrația electorală, măsurile de protecție împotriva răspândirii COVID-19 nu au fost întotdeauna respectate. Observatorii au raportat răspunsuri diferite de la președinții BESV cu privire la modul în care au tratat alegătorii cu simptome COVID. Pe tot parcursul zilei, observatorii ENEMO au observat cozi în afara multor SV, în timp ce distanța socială adesea nu a fost respectată atât în afara, cât și în interiorul secțiilor de votare.

Deși procesul de colectare și verificare a semnăturilor poate fi considerat o povară, în cele din urmă procesul de înregistrare a candidaților poate fi evaluat ca fiind inclusiv. Opt candidați, inclusiv două femei, au fost pe buletinul de vot în primul tur. Întrucât niciun candidat nu a reușit să obțină mai mult de jumătate din voturi pentru a câștiga alegerile din primul tur, cei doi candidați cu cel mai mare număr de voturi vor concura în al doilea tur de scrutin, în două săptămâni. Potrivit rezultatelor preliminare ale CEC, alegerile din turul doi vor avea loc între fosta Prim-ministră și lidera PAS, Maia Sandu, și președintele în exercițiu Igor Dodon, la fel ca la alegerile prezidențiale anterioare din 2016.

În linii generale, concurenții au putut să comunice mesajele în mod liber electoratului, iar libertățile fundamentale de exprimare și de întrunire au fost respectate. Campania a fost competitivă, cu o varietate de candidați, care reflectă un spectru larg de opțiuni politice. Preocupările legate de pandemia COVID-19 și sănătatea publică au modificat semnificativ stilul și metodele de organizare a campaniei, determinând ca acestea să fie redirecționate mai mult spre mass-media.

Deși au fost observate cazuri de tactici de campanie negativă și limbaj ofensator, în general, campania electorală poate fi evaluată ca fiind pașnică și calmă. Misiunea de observare ENEMO a remarcat cazuri de utilizare a avantajelor poziției administrative, cazuri izolate de perturbare a evenimentelor electorale, potențiale presiuni asupra funcționarilor de a fi antrenați în evenimente politice sau autorități ecleziastice, care participă la activități de campanie. Mesajele principalilor candidați s-au focusat pe probleme sociale și economice, orientarea geopolitică a țării, proiecte de infrastructură, corupție, totuși multe subiecte de campanie nu intră sub mandatul direct al președintelui. Politicile privind egalitatea de gen, problemele de limbă sau identitate nu au apărut în mod vizibil în campanie.

ENEMO își exprimă îngrijorarea cu privire la lipsa unei supravegheri instituționale eficiente în ceea ce privește finanțarea campaniei electorale, precum și absența mecanismelor pentru asigurarea transparenței financiare corespunzătoare a veniturilor și cheltuielilor concurenților, în special când se referă la deschiderea conturilor bancare „Fondul electoral”.

Peisajul mediatic este divers, dar pluralismul este pus la încercare de lipsa mijloacelor financiare pentru mass-media locală și pentru alternativele independente. Televiziunea este principala sursă de informații politice. Monitorizarea radiodifuzorilor în timpul campaniei electorale de către

Consiliul Audiovizualului a fost prea lentă și inadecvată, pentru a fi eficientă și astfel, monitorizarea s-a redus la o simplă formalitate.

Cadrul legal garantează dreptul concurenților și al părților terțe legitime, de a depune plângeri sau de a face contestații în materie electorală printr-un control administrativ și judiciar. Cu toate acestea, cadrul legal electoral propriu-zis încă nu garantează o procedură eficientă de control judiciar. În ceea ce privește deciziile generale ale instanțelor din acest proces electoral, pare să existe o anumită ezitare a instanțelor de a interveni în procesul de luare a deciziilor de către CEC, concentrându-se pe formalitățile procedurale și trecând de la perspectivele electorale la cele administrative. Unele cazuri au scos în evidență nelinearitatea sistemului de soluționare a litigiilor prin controlul administrativ și judiciar. În acest sens, a fost adesea reflectată tendința de a ocoli controlul administrativ și de a urma în mod direct controlul judiciar în acest proces.

Nu există prevederi legale care să promoveze reprezentarea de gen la diferite niveluri ale administrației electorale și toți cei nouă membri ai CEC sunt bărbați. Femeile sunt bine reprezentate în autoritățile electorale de nivel inferior, inclusiv în funcțiile de luare a deciziilor, unde 65% dintre membrii CECE sunt femei. O reprezentare sporită a femeilor a fost remarcată și la nivelul BESV. În ziua alegerilor, la secțiile de votare monitorizate, femeile au fost bine reprezentate în toate BESV-urile, 81% dintre membrii BESV-urilor fiind femei, precum și în poziții de conducere - 80,5% dintre președinții BESV și 71,3% dintre adjuncți fiind femei.

Doar 40,2% din secțiile de votare monitorizate în timpul votării au fost evaluate ca fiind accesibile pentru persoanele cu dizabilități locomotorii.

Constatări Preliminare

Context

Moldova este o republică parlamentară, cu un Parlament unicameral cu 101 locuri, investit cu puterea legislativă, un Guvern care exercită puterea executivă, și Președintele Republicii în calitate de șef al statului, care exercită, în principal, atribuții în domeniul politicii externe și securității naționale. Pe 21 Mai, Parlamentul a promulgat data alegerilor prezidențiale pentru 1 Noiembrie 2020.

Componența Parlamentului înainte de alegerile prezidențiale s-a schimbat considerabil de la ultimele alegeri parlamentare, cu divizarea fracțiunilor și mai mulți deputați schimbându-și afilierea partinică, un fenomen frecvent întâlnit în politica din Moldova. Actuala coaliție de guvernare este alcătuită din fracțiunile parlamentare ale PSRM și PDM⁷, presupus susținute de câțiva deputați neafiliați, pentru a menține o majoritate fragilă. Coaliția formată după alegerile parlamentare din februarie 2019 între blocul electoral ACUM și Partidul Socialiștilor (PSRM) a fost de scurtă durată și imediat după al doilea tur al alegerilor locale din 2019, guvernul Sandu a fost demis printr-o moțiune de cenzură inițiată de PSRM și susținută de fracțiunea parlamentară a Partidului Democrat din Moldova (PDM)⁸. La 14 noiembrie 2019, Ion Chicu, fost consilier al președintelui Republicii, Igor Dodon, a fost numit prim-ministru, cu sprijinul voturilor deputaților PSRM și PDM⁹.

Alegerile prezidențiale din 1 noiembrie vin pe fundalul a numeroase provocări, cu care se confruntă societatea din Republica Moldova, inclusiv încrederea scăzută în instituțiile statului și în sistemul judiciar, nivelul ridicat și persistent al corupției și un sistem judiciar deficitar. Desfășurarea unui proces electoral credibil, inclusiv și transparent, în conformitate cu standardele internaționale pentru alegeri democratice și a voinței alegătorilor din Moldova, este considerat un test crucial pentru democrație și statul de drept, de către partenerii internaționali ai Moldovei¹⁰.

Alegerile prezidențiale din 1 noiembrie se desfășoară în conformitate cu măsuri stricte de siguranță a sănătății, menite să protejeze sănătatea publică din cauza pandemiei globale COVID-19. Pandemia complică și mai mult activitatea administrației electorale, informarea alegătorilor de către candidați, precum și activitatea observatorilor.

⁷ Având 37 și, respectiv, 11 mandate, la momentul scrierii.

⁸ Moțiunea de cenzură a fost inițiată imediat după ce Parlamentul a respins proiectul de lege privind Legea cu privire la Procuratură.

⁹ În martie 2020, PSRM și PDM au semnat un acord oficial de coaliție, în urma căruia PDM a primit cinci posturi în guvern.

¹⁰ Vedeți, de ex, [Remarcile Înalțului Reprezentant/Vicepreședintelui Josep Borrell în timpul ședinței plenare a PE pe marginea implementării Acordului de Asociere cu UE](#), pe 20 octombrie 2020; [Remarcile Subsecretarului pentru Afaceri Politice a Departamentului de Stat al SUA, David Hale](#) în întrevederile cu Președintele în exercițiu Dodon și fostul Premier, Sandu pe 13 Octombrie; și [Declarația Purtătorului de cuvânt a Comisiei Europene](#) pe 30 Septembrie. De asemenea, Declarația a 19 țări UE, pe 1 Noiembrie.

Cadrul legal și sistemul electoral

Cadrul Legal

Republica Moldova este parte la tratate și convenții internaționale cheie¹¹. Constituția stabilește că voința poporului, exprimată prin intermediul alegerilor libere prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, va constitui baza puterii în stat¹². Alegerile prezidențiale din Republica Moldova sunt reglementate în principal de Codul electoral¹³ și de reglementările adoptate de către Comisia Electorală Centrală¹⁴, precum și de o serie de alte legi¹⁵, care reglementează anumite aspecte ale procesului.

Cadrul legal electoral¹⁶ din anul dinaintea alegerilor a suferit modificări la Codul electoral, Legea cu privire la partidele politice¹⁷, și reglementările CEC¹⁸. Codul electoral a fost modificat de trei ori de la alegerile locale din 2019¹⁹.

Cadrul legal aferent alegerilor este în conformitate cu majoritatea standardelor internaționale și a bunelor practici și asigură condițiile pentru desfășurarea alegerilor democratice. Cu toate acestea, cadrul legal electoral pe probleme specifice nu conține definiții juridice²⁰, conține un vid procedural²¹, sau neclarități în ce privește reglementarea diferitor aspecte²² și activități ale

¹¹ Printre altele, Republica Moldova aderă la Convenția europeană a drepturilor omului; Pactul internațional privind drepturile civile și politice (ICCPR); Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW); Convenția privind drepturile politice ale femeii; Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (CERD); Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CRPD) etc.

¹² Constituția Republicii Moldova, art. 38.

¹³ Parlamentul Republicii Moldova, Legea nr. 1381, din 08/12/1997, modificată, "Codul electoral al Republicii Moldova".

¹⁴ "Codul electoral al Republicii Moldova" modificat, art. 22, Atribuțiile generale ale Comisiei Electorale Centrale.

¹⁵ De exemplu, Legea privind partidele politice, Legea privind întrunirile, Legea cu privire la Concepția Sistemului informațional automatizat de stat "Alegeri", Codul serviciilor media audiovizuale, și secțiunile relevante din Codul penal și din Codul contravențional.

¹⁶ Cadrul legislativ al Republicii Moldova suferă modificări în continuu, cauzate nu doar de activitatea legislativă a Parlamentului, ci și de revizuirile judiciare ale Curții Constituționale. Această caracteristică a cadrului legal s-a reflectat, în general, și asupra cadrului legal electoral.

¹⁷ Legea cu privire la „Partidele politice” a fost modificată în ce privește cerințele de înregistrare a partidelor politice, cauzată de decizia Curții Constituționale, care a declarat neconstituțional numărul minim impus de susținători pentru a constitui un partid politic.

¹⁸ Pentru acest proces electoral, CEC a aprobat noi reglementări și/sau modificări la mai multe reglementări existente: activitățile observatorilor, acoperirea mediatică, activitatea CECE-urilor și a BESV-urilor, înregistrarea candidaților. De asemenea, în cadrul pregătirii acestui proces electoral, CEC a aprobat o decizie specifică privind responsabilitățile suplimentare ale autorităților administrative ale autorităților administrației publice centrale, locale și ale instituțiilor.

¹⁹ Cele două amendamente din februarie 2020 au fost minore și foarte tehnice, întrucât abordau obligațiile Comisiei Electorale Centrale și atribuțiile președintelui CEC. Modificările din iulie 2020 la Codul electoral au adus modificări procesului de înființare a secțiilor de votare și componenței birourilor electorale ale secțiilor de votare în străinătate.

²⁰ Cum ar fi publicitatea politică, publicitatea ascunsă, publicitatea electorală.

²¹ De exemplu, începutul campaniei electorale.

²² De exemplu, înființarea secțiilor de votare în străinătate, procedura de control a semnăturilor de sprijin, finanțarea politică și electorală, căile de atac judiciare eficiente pentru concurenți.

procesului electoral. Multe probleme și proceduri electorale, fie nu au o reglementare specifică și eficientă²³, fie nu sunt reglementate deloc²⁴.

Sistemul electoral

Președintele Republicii Moldova este ales printr-un sistem majoritar în două scrutine, într-o circumscripție națională. Mandatul președintelui este de patru ani; președintele este o figură apolitică²⁵ și o instituție neutră²⁶.

Pentru ca alegerile să fie valabile în primul tur de scrutin, este necesară participarea a cel puțin o treime din totalul alegătorilor înregistrați și un candidat trebuie să obțină mai mult de jumătate din voturile valabil exprimate, pentru a câștiga. Dacă niciun candidat nu câștigă mai mult de jumătate din voturile valabil exprimate în primul tur de scrutin, are loc un al doilea tur de scrutin în două săptămâni, cu participarea celor doi candidați cu cel mai mare număr de voturi. Al doilea tur de scrutin este valabil indiferent de numărul total de participanți la vot și candidatul câștigător este cel care obține un număr mai mare de voturi.

Pandemia COVID-19: restricții și măsuri care influențează alegerile

Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică (CNESP)²⁷ a aprobat trei decizii²⁸ în ce privește starea de urgență în sănătatea publică și pregătirile pentru procesul electoral. Aceste decizii au stabilit o serie de limitări și cerințe pentru desfășurarea alegerilor, conținând măsuri care vizează protejarea tuturor participanților la procesul electoral, prevenirea și combaterea răspândirii infecției în timpul campaniei electorale și în ziua alegerilor.

În ceea ce privește ziua alegerilor, decizia CNESP a permis alegătorilor, care prezintă simptome acute de infecție respiratorie, să utilizeze votarea mobilă prin depunerea de către aceștia a cererilor în formă scrisă sau verbală. Dealtfel, Codul Electoral reglementează că cererile alegătorilor pot fi depuse doar în scris, până în ziua alegerilor²⁹. Discrepanța dintre lege și decizia menționată lasă

²³ De exemplu, utilizarea și utilizarea abuzivă a resurselor publice în timpul campaniei electorale.

²⁴ De exemplu, mediatizarea socială și online a campaniei electorale, activitatea guvernamentală care interferează cu campania electorală.

²⁵ Curtea Constituțională a Republicii Moldova, [Hotărârea](#) nr. 35, din 12/12/2017.

²⁶ Curtea Constituțională a Republicii Moldova, [Hotărârea](#) nr. 24, din 27/07/2017.

²⁷ Guvernul Republicii Moldova, [Hotărârea](#) nr. 820, din 14/12/2009, Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică (CNESP) este o entitate publică interinstituțională împuternicită cu dreptul de a adopta decizii privind starea de urgență în sănătatea publică și, printre altele, deciziile sale sunt obligatorii pentru autoritățile administrației publice centrale și locale.

²⁸ CNESP, [Hotărârea](#) nr. 24, din 12/08/2020; [Hotărârea](#) nr. 33, din 28/09/2020; [Hotărârea](#) nr. 34, din 13/10/2020.

²⁹ Legea nr. 1381, din 08/12/1997, modificată, "Codul Electoral al Republicii Moldova", modificat, art. 60.

spațiu pentru posibile fraude³⁰, luând în considerare numărul³¹ de cereri de vot cu urna mobilă din cauza pandemiei.

De asemenea, CNESP a stabilit utilizarea obligatorie a măștilor de protecție respiratorie în secțiile de votare în ziua alegerilor. Pentru a garanta aplicarea acestei decizii în ziua alegerilor, CEC a aprobat bugetul pentru a asigura alegătorilor o mască de protecție gratuită la intrarea în secția de votare în ziua alegerilor, pentru a-și exercita dreptul de vot în condiții de siguranță³². De asemenea, CEC a informat că a garantat provizii medicale pentru 2143 secții de votare, pentru a asigura condiții igienice maxime în incintele electorale³³. CEC a abordat administrarea procesului electoral printr-o Circulară³⁴, care conținea prevederi, care trebuie urmate, pentru a asigura condițiile igienice ale spațiilor fără a împiedica procesul de votare.

Administrarea alegerilor

Alegerile prezidențiale sunt gestionate de trei niveluri ale administrației electorale: Comisia Electorală Centrală (CEC), 36³⁵ de Consilii Electorale ale Circumscripției Electorale (CECE) și 2,143 de Birouri Electorale ale Secției de Votare (BESV). CEC supraveghează activitățile CECE-urilor și BESV-urilor și este responsabil pentru înregistrarea candidaților, compilarea și distribuirea listelor de alegători, agregarea rezultatelor alegerilor, supravegherea finanțării campaniei și realizarea altor sarcini.

Comisia Electorală Centrală (CEC)

CEC este instituția principală din ierarhia managementului alegerilor. Mandatul CEC este de cinci ani, în timp ce CECE și BESV sunt stabilite pentru fiecare scrutin. Un membru CEC este numit de președintele Republicii Moldova și ceilalți opt membri de Parlament, reprezentând proporțional majoritatea parlamentară și opoziția³⁶.

CEC a tipărit în total 2,934,017³⁷ de buletine de vot (2,168,620 în limba de stat, 765,397 în limba rusă) pentru alegerile prezidențiale. Codul Electoral prevede³⁸ tipărirea buletinelor de vot cel mai târziu cu trei zile înainte de ziua alegerilor într-o cantitate corespunzătoare numărului de alegători.

³⁰ Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, [Opinia](#) nr. 190/2002, “Cod de bune practici în materie electorală”, “40. Utilizarea urnelor mobile de vot nu este recomandată, deoarece este însoțită de un risc mare de fraudă. Totuși, în cazul în care acestea sunt utilizate, trebuie respectate niște condiții stricte pentru a preveni orice fraudă, inclusiv însoțirea lor de către câțiva membri ai comisiei electorale din secția de votare, reprezentanți ai diferitor grupuri politice.”, din 30/10/2002.

³¹ Conform CEC 39,919 de alegători au depus cereri de vot mobil. (1,616 solicitări ale alegătorilor cu simptome de COVID, și 38,303 din alte motive: https://a.cec.md/ro/39-919-alegatori-au-solicitat-votarea-la-locul-aflarii-2781_98112.html)

³² Comisia Electorală Centrală, [Hotărârea](#) nr. 4375, din 17/10/2020,

³³ Comisia Electorală Centrală, [Comunicat de Presă](#), din 23/10/2020.

³⁴ Comisia Electorală Centrală, [Circulara](#) nr. 8/3173, din 27/10/2020.

³⁵ Numărul CECE-urilor se termină cu 37, dar numai 36 dintre acestea au fost constituite. CECE-ul nr. 3, desemnat pentru stabilirea BESV-urilor în Bender nu a fost format. CECE 37 era responsabil de SV-urile pentru alegătorii, care locuiesc pe malul stâng al râului Nistru.

³⁶ Art. 16 Codul Electoral.

³⁷ https://a.cec.md/ro/cec-a-dat-start-tiparirii-buletinelor-de-vot-pentru-2781_97991.html

³⁸ Art. 54 Codul Electoral.

556.000 de buletine de vot au fost tipărite pentru alegătorii din străinătate (467.600 în limba de stat, 88.400 în limba rusă)³⁹.

Administrația electorală centrală a respectat toate termenele legale și a desfășurat activitățile în mod eficient. CEC a publicat din timp Ordinea de zi pentru următoarelor sesiuni și a acordat Misiunii ENEMO proiectele de decizii înainte de fiecare sesiune⁴⁰. Deciziile CEC au fost, în general, plasate pe site-ul web în termen de 24 de ore, în conformitate cu legislația în vigoare. Sesiunile CEC au fost transmise în direct pe site și pe pagina oficială de Facebook⁴¹, în timp ce în ziua alegerilor, CEC a prezentat mass-mediei și publicului cinci actualizări referitoare la modul de desfășurare a votării⁴².

Mai mulți concurenți și interlocutori ai misiunii au pus sub semnul întrebării imparțialitatea CEC-ului, în special activitățile legate de verificarea semnăturilor în timpul procesului de înregistrare a candidaților, criteriile de înființare a SV-urilor în străinătate și cele pentru Transnistria și Circulara privind finanțarea campaniei. Pe de altă parte, Decizia CEC privind limitarea transportului alegătorilor din Transnistria de către partidele politice / concurenții electorali⁴³ este un pas înainte pentru a restricționa posibila influență a alegătorilor și cumpărarea voturilor, deși ziua alegerilor a demonstrat că nu a fost îndeajuns de eficient.

Întrucât pandemia COVID-19 a forțat Organele de Gestionare a Alegerilor să schimbe și să adapteze activitățile, autoritățile electorale naționale au organizat întâlnirile parțial online. Activitatea operațională a personalului CEC a fost, de asemenea, afectată de necesitatea de a se adapta la măsurile anti-COVID-19, astfel au fost stabilite noi proceduri de formare a comisiilor de nivel inferior de Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE), inclusiv modalități online și instruirii specializate, organizate pentru diferiți actori implicați în procesul electoral⁴⁴.

Părțile interesate și-au exprimat încrederea generală în funcționarea Sistemului Informațional Automat de Stat „Alegeri” (SIAS-Alegeri”), care a fost testat în ajunul Zilei Alegerilor. Sesiunile operaționale de testare a submodulelor sistemului „Votare” și „Numărare” nu au dezvăluit dificultăți tehnice sau organizaționale.

Instrucțiunile privind organizarea și desfășurarea alegerilor în contextul pandemiei COVID-19 au fost emise de CNESP pentru a atenua riscurile pentru sănătatea publică în timpul activităților specifice necesare desfășurării alegerilor. Deși unele măsuri ale CNESP nu erau pe deplin

³⁹ Link: https://a.cec.md/ro/pentru-cetatenii-cu-drept-de-vot-ai-republicii-moldova-2781_97889.html

⁴⁰ Unii reprezentanți ai concurenților au susținut că nu li s-au furnizat proiectele de decizii.

⁴¹ În ceea ce privește activitatea pe rețelele de socializare a CEC la aceste alegeri, doar contul de Facebook este actualizat periodic.

⁴² În ziua alegerilor, site-ul oficial: <https://pv.cec.md> a agregat actualizări în timp real a datelor electorale din software-ul SIAS-„Alegeri” (sub-modul „Votare”).

⁴³ Aceasta a fost în conformitate cu Hotărârea Curții Constituționale a Moldovei adoptată la 13 decembrie 2016, <http://www.constcourt.md/libview.php?l=en&idc=7&id=926&t=/Media/News/Results-of-Presidential-Election-Confirmed-by-the-Constitutional-Court-of-Moldova>

⁴⁴ CICDE a instruit mai multe categorii de beneficiari (grupuri de inițiativă privind adunarea de semnături, membri CECE și BESV, operatori SIAS-Alegeri) pentru a organiza și desfășura alegerile prezidențiale. Centrul a organizat două seminare la care au participat judecătorii cu scopul de a îmbunătăți cooperarea practică între instituții. Pentru prima dată, CICDE a organizat câteva seminarii web pentru polițiști. În plus, pentru aceste alegeri, CEC a introdus o practică de webinare pe platforma Youtube / Zoom pentru a instrui membrii BESV despre toate aspectele procesului electoral.

conforme cu legislația electorală și nu aveau claritate, în mare măsură, acestea nu au afectat procedurile generale de votare.

ENEMO remarcă eforturile CEC și ale Centrului de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) pentru a desfășura o campanie largă de informare și educare a alegătorilor⁴⁵.

Consiliul electoral al circumscripției electorale (CECE)

În total au fost formate 36⁴⁶ de Consilii electorale ale circumscripției electorale (CECE) pentru aceste alegeri. Potrivit Legii, CECE-urile sunt compuse dintr-un număr impar de membri, între 7 și 11⁴⁷ desemnați de instanțe și consilii locale, precum și de partide parlamentare. Printre altele, principalele responsabilități ale CECE-urilor sunt formarea BESV-urilor, prin oferirea de sprijin metodologic și logistic necesar, gestionarea eventualelor plângeri împotriva acțiunilor membrilor BESV și totalizarea rezultatelor alegerilor de la BESV-urile aflate sub jurisdicția lor.

Observatorii ENEMO au raportat că, în general, CECE-urile au funcționat eficient și în timp util pentru a organiza alegerile. Cu toate acestea, în unele cazuri, observatorii au remarcat că CECE-urile au întârziat să facă publice deciziile. ENEMO remarcă faptul că o secțiune dedicată hotărârilor CECE pe pagina web a CEC, care a fost practica obișnuită a ultimelor două alegeri, nu este aplicată acestor alegeri. ENEMO consideră acest lucru un pas înapoi în ceea ce privește transparența și accesul la informație a publicului.

Reprezentarea femeilor este înaltă în CECE-uri (aproximativ 65%). Legea nu prevede niciun termen legal după care modificarea componenței membrilor CECE nu mai este permisă. Cu toate acestea, înlocuirea membrilor⁴⁸ nu pare să afecteze negativ procesul, în general.

Sesiunile CECE au avut loc ad hoc, părțile implicate au fost informate în avans. ENEMO constată că doar 9 din 36 CECE-uri își publică hotărârile online (deși nu există decizii pe site-ul CEC, unele CECE-uri le publică pe site-urile web ale administrației locale), o practică care subminează nivelul general de transparență al CECE.

Birourile Electorale ale Secției de Votare (BESV)

BESV-urile sunt stabilite provizoriu, pentru fiecare alegere. Majoritatea BESV-urilor au fost formate de CECE în limita timpului stabilit⁴⁹ și este compus din 5 până la 11 membri, desemnați de consiliile locale și partidele parlamentare. Secțiile de votare vor avea între 30 și 3.000 de alegători, deși acest plafon poate fi depășit cu până la 10 la sută, din nou la propunerea primarilor.

⁴⁵Au fost produse videoclipuri educaționale și motivaționale despre alegeri, precum și numeroase evenimente motivaționale pentru diferite grupuri de alegători sub sloganul: “#Mergem înainte. #Mergem la vot”.

⁴⁶Numărul CECE-urilor se termină cu 37, dar numai 36 dintre acestea au fost constituite. CECE-ul nr. 3, desemnat pentru stabilirea BESV-urilor în Bender nu a fost format. CECE 37 era responsabil pe SV -urile pentru alegătorii care locuiesc pe malul stâng al râului Nistru.

⁴⁷ Conform compozițiilor actuale, în afară de CECE nr.1 care are 11 membri, toate celelalte CECE-uri au 9 membri.

⁴⁸Cel puțin 23 de înlocuiri ai membrilor CECE au avut loc până la alegeri.

⁴⁹ Până la 6 octombrie 2020.

Instruirea pentru membrii BESV a fost organizată înainte de alegeri. ENEMO a remarcat faptul că membrii Birourilor păreau, în general, mulțumiți de conținutul și calitatea instruirii online. Cu toate acestea, a fost constatată lipsa de accent pe procedurile din ziua alegerilor, în special în ceea ce privește măsurile de siguranță a procesului de votare în contextul pandemiei COVID-19. Drept urmare, în ajunul zilei alegerilor, CECE-urile și Call Centrul CICDE⁵⁰ au recepționat multe apeluri din partea membrilor BESV cu privire la implementarea instrucțiunilor CNESP. ENEMO constată că instruirea a fost accesibilă online tuturor membrilor BESV în limita timpului disponibil. Peste 4.600 de membri ai BESV au participat la cursuri de instruire offline, peste 3.500 au participat la seminarii web, dintre care 1.200 au fost membrii BESV-urilor din afara țării, potrivit CICDE.

CEC, în cooperare cu Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, a înființat 139 de secții de votare în străinătate, în 36 de țări, prin hotărârea din 26 septembrie 2020⁵¹. Mai mulți interlocutori ENEMO, atât din rândul candidaților politici, cât și reprezentanți ai societății civile și-au exprimat îngrijorarea cu privire la această hotărâre, în special referitor la corectitudinea metodologiei și a datelor utilizate de CEC pentru a stabili numărul și locațiile SV din străinătate⁵². Interlocutori menționați au adus acuzații de fraudare intenționată în ceea ce privește procesul de înregistrare prealabilă în Federația Rusă, ceea ce a dus la creșterea artificială a numărului de alegători înregistrați prealabil pentru a avea o bază factologică pentru a mări semnificativ numărul de SV-uri. Votul în afara țării a fost, de asemenea, o provocare din punct de vedere a restricțiilor din țările gazdă și nu a existat nicio garanție că în toate SV-urile prevăzute va putea fi organizată votarea și/sau vor rămâne deschise. Au fost emise până la 5.000 de buletine de vot pentru fiecare SV în străinătate.

Un total de 42 de secții de votare au fost înființate în diferite localități din Moldova pentru alegătorii de pe malul stâng al râului Nistru, sub autoritatea CECE nr. 37. Constituirea secțiilor de votare pentru alegătorii din Transnistria a făcut obiectul unei plângeri oficiale a unui concurent electoral⁵³, care și-a exprimat îngrijorarea cu privire la criteriile urmate de CEC în stabilirea acestor secții de votare și transparența procesului desfășurat. Instanțele au respins plângerea din motive procedurale și au lăsat în vigoare deciziile CEC în această privință.

⁵⁰ CICDE a înființat un Call Centru pentru ca alegătorii să poată solicita informații cu privire la procedurile de vot.

⁵¹ Conform deciziei CEC nr. 4300 și anexa acesteia, https://a.cec.md/ro/cu-privire-la-constituirea-sectiilor-de-votare-in-strainatate-pentru-2751_97799.html, 30 de SV au fost înființate în Italia (spre deosebire de la 25 pentru alegerile prezidențiale din 2016 sau 29 pentru alegerile parlamentare din 2019); 17 în Federația Rusă (spre deosebire de 8 pentru alegerile prezidențiale din 2016 sau 11 pentru alegerile parlamentare din 2019); 13 în România (spre deosebire de 11 pentru alegerile prezidențiale din 2016 sau 12 pentru alegerile parlamentare din 2019); 12 în Statele Unite ale Americii (spre deosebire de 7 pentru alegerile prezidențiale din 2016 sau 12 pentru alegerile parlamentare din 2019); 8 în Franța (spre deosebire de 6 pentru alegerile prezidențiale din 2016 sau 7 pentru alegerile parlamentare din 2019); 7 în Marea Britanie (spre deosebire de 2 pentru alegerile prezidențiale din 2016 sau 4 pentru alegerile parlamentare din 2019); 6 pentru Germania (spre deosebire de 2 pentru alegerile prezidențiale din 2016 și pentru alegerile parlamentare din 2019) și 4 în Irlanda (spre deosebire de 1 pentru alegerile prezidențiale din 2016 și 2 pentru alegerile parlamentare din 2019); 3 pentru Portugalia (spre deosebire de 4 pentru alegerile prezidențiale din 2016 și 5 pentru alegerile parlamentare din 2019). Pentru restul statelor, numărul SV din străinătate pentru alegerile prezidențiale din 2020 sunt similare cu cele deschise în 2016 și 2019.

⁵² Conform deciziei CEC nr. 4300, următoarele trei criterii au fost utilizate pentru a determina numărul și locația SV în străinătate: 1) numărul alegătorilor care au participat la alegerile anterioare și au avut loc în circumscripția națională; 2) informații despre numărul de alegători înregistrați prealabil care au reședința în străinătate și 3) informațiile obținute de la Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene de la autoritățile competente din țările de reședință ale cetățenilor Republicii Moldova, cu privire la numărul și locul de reședință al acestora.

⁵³ Domnul Andrei Năstase.

În același timp, MIOA ENEMO observă că în unele dintre localități⁵⁴ desemnate în SV pentru alegătorii care locuiesc în Transnistria, autoritățile locale s-au opus găzduirii secțiilor de votare, invocând îngrijorări cu privire la sănătatea publică și posibilitatea presiunii ca urmare a tensiunilor în comunitățile lor. În trei localități din Căușeni, autoritățile locale au luat decizii oficiale pentru a împiedica înființarea respectivelor secții de votare. Aceste decizii au fost ulterior respinse de instanțe⁵⁵.

Înregistrarea alegătorilor

La alegeri pot participa toți cetățenii Republicii Moldova care au împlinit vârsta de 18 ani⁵⁶ și cărora nu li s-a retras exercitarea dreptului de a vota printr-o hotărâre judecătorească. Dreptul la vot este exercitat în mod normal într-o SV în baza domiciliului sau a vizei de reședință. Această regulă nu se aplică alegătorilor din străinătate și din regiunea transnistreană. Alegătorii au avut, de asemenea, posibilitatea de a vota cu un certificat de vot de absență, în cazul în care sunt plecați de la locul de domiciliu / reședință în ziua alegerilor.

Potrivit CEC, Registrul de stat al alegătorilor a inclus 3.287.140 alegători pentru alegeri⁵⁷. Din numărul total de alegători: 2.798.306 sunt alocați unităților administrativ-teritoriale de nivel II din țară - alegători cu domiciliul înregistrat sau cu domiciliul; 256.203 alegători din Transnistria; 232.631 alegători care nu au domiciliul sau reședința înregistrată, inclusiv cei care au emigrat în străinătate. Alegătorii din Transnistria și cei fără adresă înregistrată nu au fost incluși în lista principală a alegătorilor și au fost înregistrați în listele electorale suplimentare în ziua alegerilor.

Alegătorii care au atât domiciliul, cât și reședință, votează în mod normal la locul de reședință. Votarea se face la prezentarea unuia dintre următoarele documente de identitate: buletinul de identitate, împreună cu fișa de însoțire, care confirmă domiciliul sau reședința pe teritoriul secției de votare; buletinul de identitate provizoriu cu confirmarea cetățeniei moldovenești și domiciliul titularului; pașaportul de cetățean al Republicii Moldova, buletinul de identitate al cetățeanului Republicii Moldova, livretul de marinar pentru votarea în străinătate; legitimația de serviciu pentru militarii în termen, livretul eliberat de Centrul Serviciului Civil pentru persoanele care satisfac serviciul civil, ca alternativă la serviciul militar⁵⁸. CEC a precizat că alegătorii din străinătate pot vota cu pașaportul moldovenesc valabil sau expirat.

Listele electorale au fost, în general, afișate în termenul legal și disponibile spre consultare de către alegători. Cu toate acestea, în cazuri izolate, observatorii ENEMO au raportat că unele BESV au postat liste electorale care conțin date personale ale alegătorilor.

⁵⁴ Inclusiv: Hagimus, Varnița (raionul Anenii Noi), comuna Răscăieți (raionul Ștefan Vodă), satul Gura Bâcului (raionul Anenii Noi) și orașul Rezina (raionul Rezina).

⁵⁵ Curtea de Apel Chișinău, Biroul Teritorial Căușeni al Cancelariei de Stat vs. Consiliul Local Răscăieți, raionul Ștefan Vodă, Decizia nr. 3-131 / 20, data 15/10/2020; Curtea de Apel Chișinău, Biroul Teritorial Căușeni al Cancelariei de Stat vs. Consiliul Satului Gura Bâcului, raionul Anenii Noi., Decizia nr. 3-130 / 20, din data de 15/10/2020; Judecătoria Căușeni, Biroul Teritorial Căușeni al Cancelariei de Stat vs. Consiliul Local Hagimus, raionul Căușeni, Decizia nr. 3-131 / 20, din 26/10/2020.

⁵⁶Inclusiv în ziua alegerilor.

⁵⁷Pe 8 octombrie. https://a.cec.md/ro/numarul-total-de-alegatori-inscrisi-in-registrul-de-stat-2781_97882.html

⁵⁸Art. 58 Cod Electoral.

Listele alegătorilor au fost afișate în sediile BESV-urilor, precum și pe site-ul CEC⁵⁹, iar alegătorii au putut verifica datele până la 31 octombrie. Cetățenii pot depune o plângere sau o cerere de corectare în cazul în care observă discrepanțe sau greșeli în datele lor personale (sau dacă nu sunt incluși în Listele alegătorilor). Ultima zi pentru solicitarea modificărilor a fost ziua dinaintea alegerilor. Cererile de corectare a listei alegătorilor ar trebui examinate în termen de 24 de ore de către Organul de Gestionare a Alegerilor (OGA) relevant, iar decizia acestuia poate fi atacată în instanță, în cazul în care cererea este respinsă. CEC generează Listele alegătorilor prin intermediul sistemului Informațional Automatizat „Alegeri” (SIAS-E). BESV-urile au folosit SIAS-E pentru a identifica alegătorii și a depista votarea multiplă⁶⁰.

Înregistrarea Candidaților

Cetățeanul Republicii Moldova cu drept de vot care are vârsta de 40 de ani împliniți în ziua alegerilor, a locuit sau locuiește permanent pe teritoriul Republicii Moldova nu mai puțin de 10 ani, posedă limba de stat⁶¹ este eligibil să se înscrie drept candidat. Vârsta minimă pentru a fi eligibil să se înscrie în calitate de candidat este relativ mare în comparație cu alte modele, iar condiția de reședință în Republica Moldova este limitativă pentru persoanele care locuiesc în străinătate. În același timp, rămâne neclar dacă și cum se efectuează verificarea competenței lingvistice⁶².

13 grupuri de inițiativă, reprezentând posibili candidați, s-au înregistrat inițial la CEC. Cu toate acestea, colectarea semnăturilor s-a dovedit a fi împovărătoare, în special pentru candidații independenți, întrucât trei din cei patru candidați care nu au reușit să adune numărul necesar de semnături erau independenți. Singurul candidat oficial independent care concurează la aceste alegeri este președintele în exercițiu, care a fost susținut pe scară largă și deschis de PSRM.

Cerința legală⁶³ că un cetățean poate semna în sprijinul unui singur candidat este considerată o restricție care contestă pluralismul politic⁶⁴. Fiecare candidat a fost obligat să depună între 15.000 și 25.000 de semnături de la cel puțin 18 unități administrative de nivelul II, cu cel puțin 600 de semnături de la fiecare unitate administrativă. Listele de subscripție ale susținătorilor trimise la CEC de candidați sunt supuse diferitor verificări, inclusiv pentru identificarea semnăturilor false și repetate. După eliminarea semnăturilor „nevalide”, dacă numărul total de semnături scade sub

⁵⁹ <http://liste.cec.md>

⁶⁰ Adicional, alegătorii care au fost incluși în LV suplimentar au fost obligați să semneze declarație pe propria răspundere privind abținerea de la votarea multiplă, pe baza unui șablon adoptat prin Decizia CEC 4374 din 17 octombrie 2020.

⁶¹ Parlamentul Republicii Moldova, Legea nr. 1381, din 08/12/1997, modificată, „Codul electoral al Republicii Moldova”, art. 110, Condițiile speciale pentru candidații la funcția de Președinte al Republicii Moldova.

⁶² Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, [Aviz](#) nr. 848/2016, „Aviz comun privind proiectul de lege privind modificările aduse codului electoral”, din data de 13/05/2016.

⁶³ Parlamentul Republicii Moldova, Legea nr. 667, din 08/12/1997, modificată, „Codul electoral al Republicii Moldova”, modificat, art. 42, alin. 5.

⁶⁴ Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, [Aviz](#) nr. 848, „Aviz comun privind proiectul de lege privind modificările aduse Codului Electoral”, din 13/05/2016.

cerința legală, candidatul nu va fi înregistrat⁶⁵. Nu sunt permise semnături suplimentare pentru depunere după verificarea semnăturilor de către Comisia Electorală Centrală⁶⁶.

Listele de subscripție a doi dintre candidați au fost respinse, dar au fost acceptate după ce s-a arătat că un număr de semnături, considerate inițial nevalide, erau în schimb valabile. Acest lucru a descoperit defecte în procesul de verificare a semnăturilor, care este deschis discreției și erorilor umane și poate fi utilizat în mod arbitrar, rezultând o posibilă împiedicare nejustificată a concurenților de a candida la alegeri. În urma examinării documentelor și a semnăturilor colectate, opt candidați au fost înregistrați de CEC, inclusiv două femei.

Potrivit Legislației în vigoare, concurenții electorali se înscriu în buletine în ordinea rezultată din tragerea la sorți efectuată zilnic de către organul electoral respectiv⁶⁷.

Campania electorală și Finanțarea Campaniei

Campania electorală

Conform legii⁶⁸, concurenții se pot lansa oficial în campanie doar după înregistrarea la CEC. Ulterior, dreptul de a face agitație electorală este acordat partidelor și blocurilor electorale, candidaților și reprezentanților autorizați ai acestora, organizațiilor socio-politice și cetățenilor Republicii Moldova⁶⁹. Campania electorală a început la 2 octombrie și s-a încheiat la 30 octombrie, când se mai poate face agitație electorală⁷⁰. Cu toate acestea, din cauza unui proces incomplet de verificare a semnăturilor⁷¹ doi candidați au fost înregistrați abia pe 5 octombrie și, prin urmare, au avut mai puțin timp pentru campanie, ceea ce este contrar celor mai bune practici⁷².

ENEMO a menționat că, în general, candidații au respectat principiul lansării campaniilor după înregistrarea oficială. Cu toate acestea, atunci când mesajele comunicate alegătorilor nu îi invită în mod explicit să voteze⁷³ pentru un anumit candidat, noțiunea vag definită de agitație electorală în lege lasă loc pentru campanii ascunse. Potrivit unor interlocutori, candidații au folosit această metodă în perioada de colectare a semnăturilor pentru a se promova în fața electoratului. ENEMO nu a observat încălcări aferente zilei de tăcere electorală de către concurenți. Potrivit rapoartelor

⁶⁵ Parlamentul Republicii Moldova, Legea nr. 667, din 08/12/1997, modificată, „Codul electoral al Republicii Moldova”, modificată, art. 42, alin. 5.

⁶⁶ Articolul 113, paragraf 5 Codul Electoral.

⁶⁷ Art. 53 Codul Electoral.

⁶⁸ Parlamentul Republicii Moldova, Legea nr. 1381, din 08/12/1997, modificată, „Codul electoral al Republicii Moldova”, art. 52, alin. 4, „*Agitația electorală se admite numai după înregistrarea concurentului electoral de către organul electoral*”.

⁶⁹ Articol 52, paragraful 1, Cod Electoral.

⁷⁰ Agitația electorală este interzisă în ziua alegerilor și în ziua precedentă alegerilor. Interdicția respectivă nu se referă la informațiile deja plasate pe Internet și pe afișele expuse anterior (Codul Electoral, articolul 52, paragraful 10).

⁷¹ Octavian Țicu și Dorin Chirtoacă: <https://a.cec.md/ro/candidati-inregistrați-7618.html>

⁷² Codul de bune practici al Comisiei de la Veneția în materie electorală, I.1.3.v.

⁷³ Articolul 1, capitol 1 of Cod Electoral.

oficiale ale Poliției, au fost raportate 19 cazuri de agitație în ziua alegerilor; dintre care 5 nu au fost încă verificate și 14 sunt supuse anchetei începând de duminică seara.

În general, candidații au putut transmite mesajele în mod deschis electoratului, iar libertățile de bază de exprimare și de întrunire au fost respectate. Având o varietate de candidați, care reflectă un spectru larg de opțiuni politice, campania a fost competitivă. Platformele concurenților s-au concentrat pe probleme sociale și economice, lupta împotriva corupției și orientarea geopolitică a țării. Cu toate acestea, multe subiecte de campanie nu intră sub mandatul direct al președintelui.

O diversitate de mijloace au fost folosite pentru a ajunge la electorat, inclusiv întruniri, adunări mici și campanii din ușă în ușă. Posturile de televiziune, media online și socială au fost folosite din abundență, la fel ca billboardurile și afișele. Unii interlocutori ai MIOA și-au exprimat îngrijorarea că dezinformarea în social media a jucat un rol semnificativ. La început, campania a fost destul de discretă, dar s-a intensificat spre ziua alegerilor. A fost observat un număr semnificativ de publicitate electorală plătită pe rețelele de socializare, inclusiv Facebook și YouTube.

În general, campania electorală poate fi evaluată ca fiind pașnică și calmă, deși au fost observate exemple de folosire a limbajului ofensator⁷⁴ sau a tacticii de campanie negativă pentru a-i discredita pe oponenti. În ultima săptămână a perioadei campaniei, a fost raportat⁷⁵ un caz de întrerupere a unui eveniment de campanie, precum și cazuri de vandalizare a materialelor campaniei⁷⁶ și rapoarte online privind diseminarea materialelor promoționale cu ajutor umanitar⁷⁷.

Mulți interlocutori au ridicat, de asemenea, întrebări cu privire la faptul dacă alegătorii din Transnistria au acces echitabil la mesajele electorale, deoarece candidații și susținătorii lor nu au putut face agitație electorală în regiune, limitându-i astfel pe alegători să facă o alegere în cunoștință de cauză în ziua alegerilor.

Egalitatea de șanse trebuie garantată atât partidelor, cât și candidaților, în timpul campaniei electorale. Aceasta constă într-o atitudine neutră a instituțiilor centrale și locale în timpul activităților instituționale⁷⁸. În acest sens, Codul electoral oferă anumite garanții care interzic utilizarea resurselor administrative în scopuri electorale⁷⁹. Cu toate acestea, legea nu stipulează expres perioada de abținere pentru autoritățile centrale și locale. În această perioadă, autoritățile centrale și locale își continuă în mod normal activitățile fără nicio limitare. O astfel de lipsă de limitări permite activități instituționale și decizii, care pot afecta campania electorală. În acest context, diferiți interlocutori și-au exprimat îngrijorarea față de atitudinea părtinitoare a autorităților centrale și locale față de anumiți candidați și sprijinul lor deschis și public.

⁷⁴ Mitingul lui Usatii în Cantemir (3/10/2020) și Glodeni (4/10/2020), utilizarea limbajului provocator și ofensator împotriva lui Dodon și utilizarea unui astfel de limbaj în cel puțin 3 evenimente de campanie publică; Oponenții sunt numiți „cu handicap mental” „incapabili”, „mincinoși” etc. De asemenea, campanie negativă la întâlnirea Maiei Sandu de la Cantemir (4/10/2020), împotriva lui Igor Dodon și alții.

⁷⁵ Candidatul Renato Usatii a întrerupt întâlnirea lui Igor Dodon de la Fălești.

⁷⁶ De exemplu: Panoul Maiei Sandu din Ocnîța a fost distrus.

⁷⁷ <https://www.facebook.com/100001504731837/posts/3632176373509151/>

⁷⁸ Comisia Europeană pentru Democrație prin Lege, [Avizul](#) nr. 190/2002, „Codul de bune practici în materie electorală”.

⁷⁹ Modificat „Codul Electoral al Republicii Moldova”, art. 52, alin. 7.

Anterior, ENEMO MOA a observat cazuri de utilizare a avantajelor funcției⁸⁰, posibile presiuni asupra angajaților pentru a participa la evenimente de campanie⁸¹, autorități ecleziastice care susțin un candidat⁸² și alte activități similare. Pe măsură ce campania se apropia de sfârșit, se observau tot mai frecvent elementele unei campanii de implicare a funcționarilor, deoarece numeroși oficiali publici făceau campanie deschisă sau susțineau anumiți candidați.

De asemenea, au fost depuse mai multe plângeri și contestații oficiale la CEC și în instanțe⁸³ cu privire la implicarea oficialilor publici în campaniile în favoarea președintelui în exercițiu. Plângerile examinate de CEC și instanțele judecătorești cu privire la această chestiune au fost considerate neîntemeiate din lipsă de probe sau respinse din motive procedurale. Mai multe plângeri au fost depuse și la Procuratura Anticorupție⁸⁴.

Stilul și metodele de campanie electorală au fost modificate dramatic în contextul pandemiei COVID-19 și preocupările pentru sănătatea publică. Restricțiile⁸⁵ au făcut ca agitația să fie redirecționată mai mult spre mass-media (atât tradițională, cât și online, în special spre rețelele sociale). Mulți interlocutori au remarcat faptul că, din cauza pandemiei, agitația electorală restricțiile aferente agitației electorale față în față a făcut dificil accesul la alegători, subliniind că drepturile lor politice (dreptul la agitație electorală) au fost considerabil limitate.

Regulamentele și măsurile prevăzute de CNESP și alte entități publice cu privire la condițiile de siguranță pentru campanie nu au fost respectate în totalitate, deoarece este evident că întrunirile electorale se desfășoară în anumite cazuri fără a se respecta (fie de către concurenți, fie de participanți sau ambii) măsurile prescrise și că numărul participanților este semnificativ mai mare în multe cazuri⁸⁶.

⁸⁰ Irina Vlah, bașcan al Găgăuziei care îl susține pe președintele actual; președintele în exercițiu care își acordă creditul pentru creșterea pensiilor și pentru multe lucrări de infrastructură în mai multe rânduri; se mai presupune că a folosit abuziv resursele administrative în timpul celor trei întâlniri ale sale în timpul programului de lucru la întreprinderile de stat Red-Nord, CET-Nord și Balti-Gaz etc.

⁸¹ Au fost raportate mai multe cazuri de presiune asupra angajaților din sectorul public și a marilor companii pentru a participa la evenimente de campanie electorală (Vulcănești, Comrat, Bălți, Chișinău) etc. în favoarea lui Igor Dodon.

⁸² Exemple includ: întâlnirea lui Dodon la Vulcănești (10.06.2020), unde preotul din localitate i-a mulțumit lui Dodon pentru susținerea bisericii ortodoxe și a dat bani din bugetul stat pentru construirea unei noi biserici în Vulcănești, precum și un eveniment pe 11.10.2020 de la aceeași candidat, unde un preot a participat la ședința din Comrat. Un alt exemplu este discursul lui Mitropolit Vladimir susținut în timpul sărbătoririi Zilei Acoperământul Maicii Domnului, unde s-a adresat direct unuia dintre candidați și primarului din Chișinău (care l-a susținut public pe Dodon).

⁸³ Comisia Electorală Centrală, [Contestația](#) nr. 10APr / 3, din data de 21/10/2020, de la dl Octavian Țicu, candidat nominalizat de PUN, vs. dl Igor Dodon, independent; Comisia Electorală Centrală, [Contestația](#) nr. 10 apr / 4, din 31/10/2020, dl Dorin Chirtoacă, candidat desemnat de Partidul Liberal vs. dl Igor Dodon, independent.

⁸⁴ PAS, Contestație depusă la Procuratura Anticorupție, din data de 26/10/2020, „Intimare privind corupția alegătorilor”. În această plângere se fac acuzații privind cumpărarea voturilor prin oferirea de cadouri din numele candidatului DI Dodon cetățenilor aflați în condiții sociale vulnerabile din Iarova (Soroca); acuzații pentru oferirea de ajutoare sociale în Soroca de la Fundația Sorta (furnizate de o Fundație din Olanda) în numele domnului Dodon; acuzațiile de obligare a administrației publice Regia Apa-Canal Soroca, la vot și la susținerea campaniei electorale a candidatului domnului Igor Dodon, în caz contrar, au fost amenințate cu demiterea.

⁸⁵ Restricțiile la campanie includ interzicerea întrunirilor politice care adună peste 50 de persoane în locuri publice deschise.

⁸⁶ Observatorii ENEMO au raportat că numărul celor prezenți la întruniri a depășit adesea câteva sute. Exemple: întâlnirile lui Igor Dodon: în Găgăuzia (11/10/2020, 1200 participanți estimativ), 14/10/2020 (400 participanți la Chișinău și 6/10/2020, 450 participanți estimativ). Întâlnirile Maiei Sandu la Leova (10.04.2020), 200 de participanți estimativ. Întâlnirile lui Renato Usatîi la Vulcănești (10.04.2020), 200 de participanți estimativ și cel puțin alte 17 exemple.

Finanțarea campaniei

Finanțarea partidelor și a campaniei este reglementată de mai multe acte juridice, inclusiv Codul Electoral, Legea privind Partidele Politice, Codul Contravențional, Legea privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi, Codul Penal și este completată de regulamentele CEC. Plafonul general pe țară pentru fondul de campanie al unui candidat în valoare de 0,05% din bugetul de stat este stabilit la suma totală de 18 925,50 MDL⁸⁷. Introducerea donațiilor private din străinătate⁸⁸ și micșorarea plafonului pentru donațiile din partea persoanelor private și juridice⁸⁹ sunt prevederi introduse în august 2019 aferente Legii⁹⁰.

Rapoarte săptămânale privind finanțarea campaniilor electorale urmează să fie publicate pe site-ul oficial al Comisiei Electorale Centrale⁹¹. CEC va efectua o analiză prealabilă a rapoartelor privind finanțarea campaniei electorale, primite conform condițiilor menționate în Codul electoral⁹² în ceea ce privește exhaustivitatea informațiilor și respectarea cerințelor. Rapoartele privind finanțarea campaniilor electorale pentru întreaga perioadă electorală vor fi transmise de către concurenții electorali înregistrați Comisiei Electorale Centrale nu mai târziu de 2 zile înainte de ziua alegerilor⁹³. Toate rapoartele sunt disponibile pe site-ul oficial al CEC⁹⁴.

Transparența și controlul activităților financiare ale concurenților electorali au atras o atenție specială a UE în acest proces electoral⁹⁵. Codul Electoral prevede că toate activitățile financiare a concurenților trebuie să fie efectuate printr-un cont electoral special deschis pentru campania electorală⁹⁶. În timp de trei zile de la deschiderea contului “Fond electoral”, concurentul va prezenta CEC-ului primul raport financiar. După raportul inițial, fiecare concurent trebuie să transmită în continuare rapoarte săptămânale privind mijloacele financiare și cheltuielile avute în timpul campaniei electorale⁹⁷. Toate costurile financiare legate de campanie trebuie arătate prin intermediul acestui cont bancar dedicat.

⁸⁷ Stabilit prin Decizia CEC nr. 4153 din 1 septembrie.

https://a.cec.md/ro/cu-privire-la-stabilirea-plafonului-general-al-mijloacelor-financiare-ce-2751_97543.html

⁸⁸ Până la suma maximă de 3 salarii medii lunare.

⁸⁹ Respectiv, până la 6 sau 12 salarii medii lunare.

⁹⁰ Articolul 41, paragraful 2 b, din Codul Electoral.

⁹¹ Referitor la informațiile publicate pe site-ul oficial al CEC, sunt publicate 8 prime rapoarte pentru cei 8 concurenți înregistrați. De asemenea, pe site-ul web oficial al CEC sunt 7 rapoarte publicate pentru a 2 săptămână, 7 rapoarte pentru a 3 săptămână, 6 rapoarte pentru a 4 săptămână și 4 rapoarte pentru a 5 săptămână, și unul pentru a 6 și a 7 săptămână, în perioada observată.

⁹² Articolul 43, paragraful 1.

⁹³ Articolul 43, paragraful 6 din Codul Electoral.

⁹⁴ <https://a.cec.md/ro/finantarea-campaniei-electorale-a-concurentilor-electorali-7622.html>

⁹⁵ „Republica Moldova: Declarația Purtătorului de Cuvânt privind viitoarele alegeri prezidențiale”, din 30/09/2020, Purtătorul principal de Cuvânt pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate, (...) *”Uniunea Europeană cheamă autoritățile Republicii Moldova să aplice recomandările Comisiei de la Veneția ale Consiliului European și ale OSCE / BIDD0 totalmente și fără alte întârzieri pentru a garanta transparența finanțării partidelor și campaniilor”*.

⁹⁶ Parlamentul Republicii Moldova, Legea nr. 667, din 08/12/1997, modificată, “Codul Electoral al Republicii Moldova”, Articolul 41, “Termenii și Condițiile finanțării acordate pentru campaniile electorale”.

⁹⁷ Legea nr. 667, din 08/12/1991, modificată, “Codul Electoral al Republicii Moldova”, Articolul 43, “Rapoarte privind finanțarea campaniei electorale”.

Șase candidați au deschis un astfel de cont la timp, în timp ce doi candidați nu au reușit să deschidă un cont bancar electoral⁹⁸, fapt ce a pus serios la îndoială transparența finanțelor electorale⁹⁹ ale acestor candidați¹⁰⁰. Un concurent electoral¹⁰¹ neavând un cont deschis la o bancă¹⁰², a desfășurat campania electorală pe baza donațiilor primite de la persoane fizice și juridice în bunuri, obiecte, lucrări și servicii, acestea fiind raportate CEC¹⁰³, în timp ce, celălalt candidat nu a raportat nicio cheltuială¹⁰⁴ înainte de depunerea ultimului raport.

CEC a constatat că unii dintre donatorii individuali a concurenților electorali¹⁰⁵ în ultimii trei ani (2017-2019) nu au avut nicio sursă de venit declarată la Serviciul Fiscal de Stat, sau au avut un venit declarat sub nivelul donației făcute. CEC a realizat¹⁰⁶ că nu are instrumentele funcționale pentru a putea investiga și examina detaliat originile sumelor donate. CEC a remarcat, în același timp, că legislația aferentă nu are mecanisme legale atribuite unui organism specializat pentru a asigura conformitatea cu prevederea din Codul electoral pentru a investiga și examina în profunzime originea sumelor donate¹⁰⁷.

ENEMO își exprimă îngrijorarea că ineficiența și limitările mecanismelor de control pentru finanțarea campaniilor lasă loc manipulării și pune în discuție transparența întregului proces. Această preocupare este și mai mare atunci când contul electoral nu este deschis la timp.

O chestiune care a creat o dispută între concurenții electorali și CEC a fost Circulara, care avea scopul să reglementeze donațiile și cheltuielile concurenților electorali. Pe 15 Septembrie, CEC a emis o Circulară¹⁰⁸ semnată de Vicepreședinte¹⁰⁹, care limitează finanțarea campaniilor de către partid, subliniind că partidele politice nu sunt definite în cadrul legal drept concurenți la alegerile

⁹⁸ Victoriabank și-a reziliat contractul cu candidata Violeta Ivanov. În total, 4 bănci au respins cererile candidaților pentru deschiderea contului, în timp ce altele nu au răspuns. În cazul celui alt candidat

(https://a.cec.md/storage/ckfinder/files/parties_financial_reports/ALN%20din%2001.11.20/info%20B_UNIREA%2016_10_20.p df) motivul pentru care nu a fost deschis contul l-a constituit rețineri birocratice (conform celor spuse de candidat).

⁹⁹ La 4 septembrie 2020, Partidul Politic „Șor” a sesizat Comisia Electorală Centrală cu privire la problemele cu care se confruntă pentru a beneficia de servicii bancare, și anume că instituțiile bancare au refuzat să deschidă un cont bancar cu mențiunea "Destinat grupului de inițiativă". De asemenea, pe 2 Octombrie 2020, concurentul electoral Violeta Ivanov, desemnată de Partidul Politică "Șor", a informat CEC că unele bănci au refuzat să deschidă un cont bancar cu mențiunea "Fond electoral".

¹⁰⁰ Violeta Ivanov și Dorin Chirtoacă.

¹⁰¹ Violeta Ivanov.

¹⁰² Mai mult, CEC a solicitat Băncii Naționale a Moldovei să examineze urgent notificarea și să remedieze situația. Întrucât BNM nu a intervenit și CEC nu avea alte instrumente pentru a influența decizia băncilor comerciale, CEC a concluzionat că intervenția legiuitorului este necesară pentru soluționarea normativă a problemei în cauză. Mai mult, având în vedere relațiile contractuale care „se ascund” în spatele donațiilor făcute în bunuri, obiecte, servicii și lucrări, CEC a găsit imposibilă verificarea corectitudinii aspectului legat de finanțarea efectivă a campaniei electorale de către concurentul în cauză.

¹⁰³ În conformitate cu art. 43 paragraful (10) din Codul Electoral..

¹⁰⁴ Candidatul a informat CEC că nu are un cont deschis (pe 9, 16 și 23 octombrie).

¹⁰⁵ Renato Usatii, Andrei Năstase, Igor Dodon, Maia Sandu și Octavian Țicu.

¹⁰⁶ https://a.cec.md/ro/pentru-modificarea-regulamentului-privind-finantarea-campaniilor-electorale-ale--2751_98039.html

¹⁰⁷ Conform art. 41 din Codul electoral, banca în care sunt deschise conturile Fondul Electoral „va informa Comisia Electorală Centrală despre fondurile transferate în conturile concurenților electorali în fiecare zi sau la cererea Comisiei”.

¹⁰⁸ La alegerile prezidențiale, statutul de concurent electoral este doar persoana care candidează pentru funcția de președinte al Republicii Moldova. În aceste condiții, partidul apolitic și/sau un bloc electoral nu sunt asociate cu candidatul, iar orice sprijin financiar de către un partid politic al candidatului pe care l-a nominalizat se va realiza în conformitate cu condițiile aplicabile oricărei alte persoane juridice, limita plafonului stabilit, de 12 salarii medii lunare pe economie pentru anul în curs.

¹⁰⁹ Comisia Electorală Centrală, [Circulara No. 2796](#), din 15/09/2020, „Cu privire la modul de a primi donații și de efectuare a cheltuielilor de către concurenții electorali la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020”.

prezidențiale. Acest lucru a redus semnificativ plafonul pentru donații prin echivalarea și limitarea donațiilor partidelor la cele ale altor persoane juridice¹¹⁰. ENEMO a menționat anterior că nu este o bună practică să se adopte astfel de acte la mijlocul perioadei electorale.

Între timp, CEC a subliniat faptul că Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate” a făcut o donație¹¹¹ concurentului electoral Maia Sandu în valoare de 900000 MDL¹¹². Acesta a concluzionat că orice sprijin financiar acordat de un partid politic candidatului pe care l-a desemnat se face în conformitate cu condițiile aplicabile persoanelor juridice reglementate de dreptul comun¹¹³. Cu toate acestea, unul dintre criteriile de finanțare a partidelor politice de la bugetul de stat se bazează pe performanța unui partid, tot la alegerile prezidențiale. Fiind într-o situație de incertitudine juridică¹¹⁴, CEC s-a abținut¹¹⁵ de la calificarea corectitudinii donației făcute de acest partid politic ca fiind de la o persoană juridică în beneficiul unui concurent electoral¹¹⁶.

ENEMO constată că astfel de incertitudini juridice pun sub semnul întrebării transparența și șansele egale pentru toți participanții de a finanța campaniile în aceleași condiții. De asemenea, Circulara limitează dreptul partidelor politice de a prezenta candidați la alegeri și, ca atare, constituie o restricție a drepturilor politice și dreptului la campanie.

Media

Peisajul mediatic este divers, dar pluralismul este pus la încercare de lipsa mijloacelor financiare pentru mass-media locală și pentru alternativele independente. Televiziunea este principala sursă de informare politică. Cu toate acestea, mass-media online, inclusiv platformele sociale, sunt o sursă de știri cu un rol din ce în ce mai important, iar utilizarea lor în scopul campaniilor electorale a fost evidentă la aceste alegeri, fie ca o modalitate de comunicare directă cu alegătorii, fie ca o platformă pentru publicitate politică direcționată. Din cauza pandemiei COVID-19 declanșată, se poate evalua că mass-media a jucat un rol și mai important decât de obicei în aceste alegeri, întrucât măsurile de protecție a sănătății publice au limitat tipul și dimensiunea evenimentelor electorale pe care candidații le-au putut desfășura.

¹¹⁰ Plafonul este de 98000 MDL.

¹¹¹ Între 5-9 octombrie 2020.

¹¹² Conform raportului privind finanțarea campaniei electorale, suma respectivă se reflectă în Compartimentul II - Mijloace financiare proprii, ceea ce înseamnă că este un transfer de fonduri proprii ale partidului politic acumulate până la începutul campaniei electorale în contul său curent și pe care le-a declarat ca atare la CEC, conform art. 43 alin. (7) din Codul electoral.

¹¹³ Conform definiției cuprinse în art. 1 din Codul electoral, în timpul alegerilor prezidențiale, candidații electorali sunt candidați la funcția de președinte al Republicii Moldova, înregistrați de Comisia Electorală Centrală. Astfel, în ceea ce privește prevederile Codului electoral (republicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 451-463, art. 768 din 29 decembrie 2017), la alegerile prezidențiale un concurent electoral este exclusiv candidatul persoană fizică, înregistrat de către organul electoral, dar nu și de partidul politic care l-a desemnat.

¹¹⁴ Legiuitorul nu a corelat modificările Legii cu privire la partidele politice nr. 294/2007 și art. 41 din Codul electoral, cu alte prevederi relevante ale Codului electoral - în acest caz cu definiția concurentului electoral din art. 1, generând confuzie la aplicarea normelor legale.

¹¹⁵ https://a.cec.md/ro/cu-privire-la-rapoartele-privind-veniturile-si-cheltuielile-concurentilor-electo-2751_98030.html

¹¹⁶ Observând decalajul, la 15 septembrie 2020, Circulara nr. 2796 a fost transmisă concurenților electorali și partidelor politice. CEC-8/2796, care a descris situația juridică și a recomandat părților interesate să ia în considerare toate prevederile în vigoare privind finanțarea campaniei electorale.

Libertatea de exprimare este garantată de Constituție¹¹⁷, în timp ce Legea privind accesul la informație a fost modificată ultima dată în 2015. Interlocutorii mass-media au menționat despre dificultățile în accesul la informații, în principal ca urmare a deficiențelor și a aplicării slabe a Legii privind protecția datelor cu caracter personal. MIOA nu știe despre atacuri asupra jurnaliștilor, înregistrate în 2020.

Cerințele pentru reflectarea campaniilor electorale în mass media, care includ obligația de a oferi o reflectare echitabilă, echilibrată și imparțială, sunt stabilite în Codul Electoral¹¹⁸. Concurenții pot beneficia de timp de emisie gratuit pentru a-și prezenta programele prin radiodifuzorii naționali și timp de emisie gratuit pentru difuzarea publicității la radiodifuzorii naționali. Conduita radiodifuzorilor este reglementată de Codul serviciilor media audiovizuale din 2019,¹¹⁹ în timp ce conduita acestora în timpul campaniilor electorale este reglementată de Codul Electoral¹²⁰ și de Reglementările relevante ale CEC.¹²¹

Conform legii¹²², în timpul alegerilor prezidențiale, radiodifuzorii naționali sunt obligați, iar cei locali au dreptul să organizeze dezbateri între concurenți. Spre deosebire de alegerile prezidențiale din 2016, dezbaterile trebuie să fie organizate numai în prime time și să fie transmise în direct¹²³. MIOA știe de cel puțin zece radiodifuzori că organizează dezbateri în timpul primului tur al scrutinului, la care participă cel puțin șase candidați.¹²⁴

În timpul alegerilor, radiodifuzorii au obligația de a înștiința Consiliul Audiovizualului cu privire la intenția lor de a reflecta campania, politicile editoriale și tipurile de reflectare¹²⁵, precum și de a raporta săptămânal volumul emisiilor electorale. În plus, Consiliul Audiovizualului a monitorizat comportamentul a 15 radiodifuzori¹²⁶ și a prezentat un raport bi-săptămânal la CEC cu privire la constatările privind rezultatele înainte de încheierea primului tur.¹²⁷ Monitorizarea a fost limitată doar la buletinele de știri de la orele de maximă audiență. La 22 octombrie, Consiliul Audiovizualului i-au fost prezentate rezultatele monitorizării pentru perioada 2-15 octombrie

¹¹⁷ Articol 32.

¹¹⁸ Articol 69.

¹¹⁹ [C O D U L serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova nr. 174 din 08.11.2018](#), și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2019.

¹²⁰ Articolele 69 și 70.

¹²¹ CEC a adoptat "[Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020 în mijloacele de informare în masă](#)", la 1 septembrie 2020.

¹²² Articolul 70, paragraful 3 din Codul Electoral.

¹²³ În contextul pandemiei COVID-19, la 26 august, Consiliul Audiovizualului a [propus CEC](#) ca Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020 în mijloacele de informare în masă să nu oblige mass-media națională să organizeze dezbateri publice, ci doar ca radiodifuzorii naționali să le organizeze și restul mass-media să aibă dreptul de a le retransmite. Cu toate acestea, propunerea s-a regăsit în Regulamentul privind reflectarea electorală de către mass-media pentru alegerile prezidențiale, cu o formulare ambiguă, prin care nu este clar dacă radiodifuzorii naționali au obligația de a organiza sau nu dezbateri (a se vedea paragraful 41 din regulament).

¹²⁴ Președintele în exercițiu, Igor Dodon și candidatul Partidului Șor, Violeta Ivanov nu au participat la nicio dezbatere, conform informației MIOA. Dodon a declarat public că nu va participa la dezbateri în timpul campaniei pentru primul tur.

¹²⁵ În total, 52 de canale TV și 52 de posturi de radio și-au exprimat intenția de a reflecta campania. Opt radiodifuzori (cinci canale TV și trei posturi de radio) care nu au prezentat documentația la timp nu au reflectat campania.

¹²⁶ Moldova-1, Publika TV, Prime, Primul în Moldova, TVR Moldova, CANAL 2, CANAL 3, TV8, NTV Moldova, Jurnal TV, Radio Moldova, PRO TV CHIȘINĂU, BTV, RTR Moldova, și Televiziunea Centrală.

¹²⁷ [Decizia nr. 25/161](#) a Consiliului Audiovizualului, 1 octombrie 2020.

2020. N-au existat încălcări substanțiale și nu au fost aplicate sancțiuni niciunui radiodifuzor din cei monitorizați. Al doilea raport nu a fost examinat de Consiliul Audiovizualului până în ziua alegerilor. Consiliul Audiovizualului a informat MIOA că monitorizarea va continua între cele două tururi de scrutin, fiind elaborat un al treilea raport pentru perioada de două săptămâni dintre ele.

ENEMO consideră că un program bi-săptămânal, combinat cu sancțiuni nedisuasive prevăzute de lege și monitorizarea numai a buletinelor de știri din prime time reduce considerabil eficacitatea mecanismului de monitorizare, reducându-l la o simplă formalitate. Mai mult, lipsa oricăror acțiuni ale Consiliului Audiovizualului în ceea ce privește constatările primului raport de două săptămâni, scade și mai mult eficiența mecanismului.

Consiliul Audiovizualului este, de asemenea, responsabil pentru audierea și soluționarea plângerilor cu privire la comportamentul radiodifuzorilor în timpul campaniei, în timp ce plângerile privind presa scrisă pot fi depuse în instanțe. În perioada electorală, cel puțin două ONG-uri naționale au depus o serie de sesizări¹²⁸ consiliului cu privire la comportamentul partinitor al radiodifuzorilor, în favoarea candidatului independent. Consiliul Audiovizualului le-a respins pe toate fără o decizie formală. Pe de altă parte, la 26 octombrie, Consiliul Audiovizualului a examinat o sesizare despre comportamentul partinitor al postului TV8 în timpul uneia dintre principalele emisiuni de discuții ale acestui radiodifuzor. Consiliul Audiovizualului a sancționat radiodifuzorul cu o amendă de 7.000 de lei (aproximativ 350 EUR). Acest lucru a fost contestat la Curtea de Apel Chișinău, care a anulat decizia CA și a anulat amenda la 31 octombrie. Curtea Supremă a confirmat decizia Curții de Apel la 1 noiembrie.

Reprezentarea de gen

Reprezentarea femeilor în politică și în procesul de luare a deciziilor din Republica Moldova este sub valorile internaționale de referință și nu respectă angajamentele internaționale ale țării¹²⁹. Femeile reprezentau doar 25% din membrii Parlamentului în momentul alegerilor, iar numărul lor în funcții executive, inclusiv în rândul miniștrilor, rămâne scăzut. Din 8 iunie 2019, președintele Parlamentului este o femeie.

Nu există prevederi legale care să promoveze reprezentarea de gen la diferite niveluri ale administrației electorale¹³⁰ și toți cei nouă membri CEC sunt bărbați. Cu toate acestea, femeile sunt bine reprezentate în OGA-urile de nivel inferior, inclusiv în funcțiile de luare a deciziilor, unde 65% dintre membrii CECE sunt femei. O reprezentare sporită a femeilor a fost vizibilă și la nivelul BESV. În ziua alegerilor, la secțiile de votare observate, femeile au fost bine reprezentate în toate BESV-urile, cu 81,1% din membrii BESV fiind femei, precum și în poziții de conducere - 80,5% din Președinții BESV și 71,3% din Vicepreședinți erau femei.

¹²⁸ Cel puțin opt, potrivit ONG-urilor.

¹²⁹ Declarația de la Beijing și Platforma de Acțiune,

https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/csw/pfa_e_final_web.pdf?la=en&vs=1203

¹³⁰ Aceste date nu sunt agregate de CEC. Paragraful 40.13 din Documentul OSCE de la Moscova din 1991 angajează statele participante să „asigure colectarea și analiza datelor pentru a evalua în mod adecvat, monitoriza și îmbunătăți situația femeilor”.

Doi din 8 concurenți electorali erau femei, iar una dintre ele concurează în cel de-al doilea tur al scrutinului, după ce a câștigat cele mai multe voturi în primul tur al alegerilor. Cu toate acestea, niciun candidat nu a abordat în mod explicit politicile de egalitate de gen în campaniile lor. Problemele legate de drepturile femeilor au rămas marginale. Conform rezultatelor preliminare privind participarea la vot, femeile au exprimat în jur de 54% din totalul voturilor exprimate.

Minoritățile Naționale

Minoritățile naționale¹³¹ sunt definite prin Lege¹³² ca persoane care domiciliază pe teritoriul Republicii Moldova, sunt cetățeni ai ei, care au particularități etnice, culturale, lingvistice și religioase prin care se deosebesc de majoritatea populației - moldoveni - și se consideră de altă origine etnică.

Legea și Constituția Republicii Moldova garantează egalitatea persoanelor aparținând minorităților naționale, ceea ce include interzicerea oricărei discriminări împotriva acestora. Niciunul dintre candidații din cursa electorală nu a declarat că aparține uneia dintre minoritățile naționale. Problemele de limbă sau identitate nu au apărut în mod vizibil în campanie, chiar dacă minoritățile naționale reprezintă mai mult de 20% din populație. Cu toate acestea, limba rusă a fost utilizată în peste 40% din evenimentele de campanie observate (mitinguri, întrevederi și întâlniri cu cetățeni). Materialele electorale, inclusiv buletinele de vot, sunt tipărite în limba de stat și în rusă.

Unul dintre liderii comunității de romi l-a susținut pe președintele actual Igor Dodon cu câteva zile înainte de ziua alegerilor. În plus, Igor Dodon pare să fie singurul candidat care a vizat în mod specific drepturile lingvistice ale minorităților în campania sa. Între timp, Maia Sandu a folosit materiale video de campanie cu minorități ucrainene și găgăuze care vorbesc în limbile lor și o susțin pe Sandu.

Incluziunea persoanelor cu dizabilități

În ceea ce privește participarea persoanelor cu dizabilități¹³³ în procesul electoral, CEC a întreprins câțiva pași în această direcție, cum ar fi publicarea materialelor video, în care persoanele cu dizabilități sunt încurajate să ia parte în procesul electoral în calitate de alegători. Cu toate acestea,

¹³¹ Populația Republicii Moldova este formată din următoarele naționalități / grupuri etnice; Moldoveni (2.068.058), ucraineni (181.035), rusi (111.726), găgăuzi (126.010), români (192.800), bulgari (51.867), romi (9.323) și alte etnii (13.900), pe baza recensământului din 2014 realizat de național Biroul de Statistică al Moldovei (<https://statistica.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=479>)

¹³² LEGE Nr. 382 din 19-07-2001 cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor”.

¹³³ Moldova a semnat și ratificat Convenția ONU din 2006 privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CDPcD). Prin ratificarea Convenției, guvernul național sa angajat să armonizeze legislația și politicile interne cu prevederile acesteia pentru a asigura drepturile persoanelor cu dizabilități, inclusiv drepturile electorale. În 2012, Parlamentul Moldovei a adoptat Legea nr. 60 privind Incluziunea Socială a Persoanelor cu Dizabilități și Legea nr. 121 privind Asigurarea Egalității. Aceste prevederi consolidează considerabil cadrul legal care le protejează drepturile. În 2018, autoritățile RM au semnat Protocolul Opțional la Convenție. Documentul reconfirmă angajamentul internațional al Moldovei de a contribui în continuare la protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități. În acest scop, cadrul legal existent pentru accesul și participarea PcD este, în general, în conformitate cu angajamentele internaționale.

cadrul instituțional împărtășește abordarea tradițională a asistenței sociale persoanelor cu dizabilități, care are rădăcini în modelul medical al dizabilității. CEC adoptă inițiative pentru a facilita participarea alegătorilor cu dizabilități, inclusiv instruirea comisarilor de nivel inferior cu privire la procedurile speciale pentru acordarea asistenței alegătorilor cu dizabilități în ziua alegerilor.

În ciuda faptului că acest segment al populației este extrem de expus față de COVID, persoanele cu dizabilități se confruntă cu inegalități și mai mari în exercitarea drepturilor politice în timpul pandemiei. ENEMO MOA sesizează că persoanele cu dizabilități nu au fost vizate în Instrucțiunea privind măsurile preventive împotriva răspândirii COVID-19 în perioada electorală, adoptată de CNESP, ceea ce este în contradicție cu CRPD al ONU¹³⁴ cu Ghidul Oficiului Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR) din 2020 privind COVID- 19 și drepturile persoanelor cu dizabilități.

Observatorii ENEMO informează că persoanele cu dizabilități au fost rareori vizate în timpul campaniilor electorale. În Codul Electoral, nu există prevederi care să oblige radiodifuzorii publici să difuzeze conținut referitor la agitație într-un format accesibil. Nu există nici obligații similare pentru concurenții electorali care să le ceară să furnizeze interpretare în limbajul semnelor în timpul campaniei sau ca materialele campaniei, cum ar fi pliante și videoclipuri, să fie ajustate pentru PcD.

ENEMO remarcă faptul că, în ziua alegerilor, 40,2% din secțiile de votare observate în timpul votării au fost evaluate ca fiind accesibile pentru persoanele cu dizabilități, în timp ce 29,9% din secțiile de votare implica nevoia de asistență minoră pentru PcD și 29,9% dintre SV au fost evaluate ca fiind nepotrivite pentru persoanele cu dizabilități.

Plângeri și contestații

Plângerile și contestațiile cu privire la procesul electoral sunt reglementate în principal de Codul electoral și de regulamentele CEC. Acest cadru legal garantează dreptul concurenților și al terților legitimi de a depune plângeri sau de a face contestații în materie electorală printr-un control administrativ și judiciar¹³⁵. Cu toate acestea, mulți concurenți și-au exprimat neîncrederea în eficiența și imparțialitatea sistemului de justiție din Moldova.

În cadrul alegerilor prezidențiale precedente Curtea Constituțională s-a adresat Parlamentului cu scopul de a clarifica legea cu privire la examinarea plângerilor privind organizarea și desfășurarea alegerilor¹³⁶. De atunci, în ciuda modificărilor aduse de CEC la regulamentul privind disputele

¹³⁴ Art. 29 din Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CDPD) obligă statele de „a garanta persoanelor cu dizabilități drepturi politice și posibilitatea de a beneficia de acestea, în condiții de egalitate cu alții.” și că „procedurile, facilitățile și materialele de vot [trebuie să fie] adecvate, accesibile și ușor de înțeles și utiliza”.

¹³⁵ Alegătorii, candidații, concurenții și mass-media sunt eligibili să depună plângeri împotriva acțiunilor, inacțiunilor și a deciziilor organelor de gestionare a alegerilor de toate nivelele. Plângerile trebuie mai întâi revizuite într-o manieră administrativă de către un organ electoral de conducere de nivel superior, după care pot fi depuse la o instanță respectivă. În calitate de excepție, plângerile din ziua alegerilor legate de dreptul de vot și administrarea procesului electoral pot fi adresate direct instanțelor judecătorești.

¹³⁶ Curtea Constituțională a Republicii Moldova, [Hotărârea](#) nr. 34, din 13/12/2016.

electorale¹³⁷, cadrul legal electoral în sine nu garantează în continuare o procedură eficientă de control judiciar.

Șase plângeri din partea concurenților electorali au fost examinate de către CEC, cu privire la aspecte precum Circulara privind activitatea financiară, implicarea funcționarilor publici în campania electorală, transportul coordonat al alegătorilor din partea concurenților electorali și înființarea secțiilor de votare în străinătate. Trei dintre aceste plângeri au fost înaintate simultan Curții de Apel Chișinău și, drept urmare, aceste cauze au fost suspendate, fiind deja examinate de o instanță superioară. Dintre celelalte trei, una a fost respinsă ca fiind neîntemeiată pe dovezi, a doua a fost înaintată poliției și a treia este încă în curs de procesare.

De asemenea, CEC a raportat ENEMO cu privire la 26 de notificări legale diferite prezentate în adresa CEC de către concurenți și terți, cu privire la neregulile din timpul campaniei electorale și din ziua alegerilor¹³⁸. Problemele abordate în cea mai mare parte din aceste scrisori au fost legate de pretinse nereguli în timpul campaniei electorale.

Curtea de Apel Chișinău a examinat 27 de plângeri¹³⁹ și doar trei plângeri au fost aprobate¹⁴⁰. Aceste plângeri au fost respinse în principal din motive formale, fără a se intra în fondul plângerilor. Curtea Supremă de Justiție a examinat 19 plângeri și 4 dintre acestea au fost aprobate și retrimise la Curtea de Apel Chișinău¹⁴¹.

Cele mai contestate plângeri, care au fost examinate de două ori de către aceste instanțe, au fost cu privire la înființarea secțiilor de votare pentru alegătorii transnistreni și a celor din străinătate (în principal în Rusia), precum și validitatea circularei CEC, privind activitatea financiară a concurenților electorali. Referindu-ne la deciziile generale ale acestor două instanțe în acest proces electoral și luând în considerare în mod specific cele două cazuri menționate, pare a exista o careva ezitare a instanțelor menționate, în a interveni în luarea deciziilor de către CEC, concentrându-se asupra formalităților procedurale și trecând de la circumstanțele electorale la cele administrative.

Mai multe cazuri au scos în evidență nelinearitatea sistemului de litigii prin controlul administrativ și judiciar. În acest sens, acest proces a reflectat în cea mai mare parte tendința de a ocoli controlul administrativ și de a urma în mod direct controlul judiciar.

¹³⁷ CEC, [Hotărârea](#) nr. 1176, din 13/10/2017; CEC, [Hotărârea](#) nr. 1821, din 25/09/2018.

¹³⁸ Printre altele, următoarele *sesizări* sunt menționate: PAS, scrisoarea nr. CEC-7/10096, din 14/10/2020, cu privire la desfășurarea unui sondaj; ADEPT, scrisoarea nr. CEC-7/10189, din 15/10/2020, privind implicarea mitropolitului bisericii în campania electorală; PAS, scrisoarea nr. 7/10133, din 15/10/2020, cu privire la publicitate politică pe edificii private; CALC, scrisoarea nr. CEC-7/10204, din 16/10/2020, cu privire la înregistrarea video în secțiile de votare; Dl. Dorin Chirtoacă, scrisoarea nr. CEC-7/10230, din 18/10/2020, cu privire la publicitatea politică pe clădirea sediului central al Partidului Socialist.

¹³⁹ Obiectele acestor reclamații au inclus procedurile de înregistrare a candidatului și de colectare a semnăturilor, activitatea financiară a candidaților, stabilirea secțiilor de votare, implicarea funcționarilor publici în activități electorale și utilizarea abuzivă a resurselor publice. Două plângeri depuse legate de alegeri nu sunt încă examinate de Curtea de Apel Chișinău și în două cauze, deciziile instanței nu au fost însoțite de motivarea legală, în baza căreia au fost întemeiate, iar în două cazuri deciziile au fost însoțite de o opinie separată. *Informațiile despre aceste plângeri se bazează pe site-ul web al Curții de Apel Chișinău.*

¹⁴⁰ Una a fost referitoare la amenda Consiliului Audiovizualului pentru TV8, iar altele două au privit deciziile unor sate de anulare a înființării secțiilor de votare.

¹⁴¹ Aceste cazuri au implicat aceleași cauze ca și la Curtea de Apel Chișinău, iar trei dintre cauzele aprobate au fost retrimise la Curtea de Apel Chișinău. *Informațiile despre aceste plângeri sunt obținute din publicațiile de pe site-ul oficial al Curții Supreme de Justiție.*

În timpul campaniei electorale, autoritățile de poliție au raportat peste 123 de cazuri depuse cu privire la diferite încălcări, incidente și alte acțiuni care încalcă procesul electoral, prezentate de reprezentanții concurenților și de terți¹⁴². Majoritatea acestor cazuri s-au referit la plasarea afișelor electorale în alte locuri decât cele stabilite în acest scop, încălcări ale restricțiilor impuse pentru prevenirea și controlul infecției COVID-19 în desfășurarea campaniei electorale de către concurenți. Autoritățile de poliție au raportat că aceste cazuri au fost procesate în baza Codului contravențional.

Inspectoratul General al Poliției a raportat că, cu o zi înainte de ziua alegerilor, la 31/10/2020, nu au fost raportate încălcări și incidente¹⁴³. În ziua alegerilor, 45 de apeluri legate de alegeri au fost efectuate la linia fierbinte a Poliției¹⁴⁴ și 304 de cazuri legate de alegeri au fost depuse la autoritățile de poliție, care au fost examinate sau sunt în proces de examinare¹⁴⁵.

Ziua Alegerilor

În ziua alegerilor, ENEMO a detașat 13 echipe de observatori pentru a urmări procesul de pregătire și deschidere a secțiilor de votare, votarea, numărarea și totalizarea rezultatelor, precum și transferul și preluarea materialelor aferente alegerilor de către CECE-uri. Observatorii pe termen scurt (OTS) au monitorizat procedurile de deschidere în 13 secții de votare, votarea în 164 secții de votare și închiderea și numărarea în 12 secții de votare. Suplimentar, ENEMO a observat preluarea materialelor aferente alegerilor și totalizarea rezultatelor în 12 Consilii Electorale ale Circumscripțiilor Electorale.

Ziua alegerilor a fost în general, calmă, cu excepția încercărilor izolate de a împiedica alegătorii care locuiesc în Transnistria să își exercite dreptul de vot. Gestionarea scrutinului și conduita BESV-urilor și a CECE-urilor a fost evaluată pozitiv în majoritatea cazurilor observate, cu unele încălcări procedurale, care nu au afectat negativ integritatea procesului general, ci au fost făcute mai degrabă din neglijență. Acuzații de influențare a alegătorilor și transportare organizată au persistat, în special în legătură cu alegătorii care locuiesc pe malul stâng al râului Nistru.

Proceduri de deschidere

OTS ENEMO au observat procesele de deschidere la 13 SV-uri, dintre care, 12 au fost evaluate pozitiv, inclusiv mediul din împrejurimi¹⁴⁶. Una din cele 13 SV-uri observate a fost deschisă fără prezența deplină a membrilor BESV¹⁴⁷.

¹⁴² *Printre altele* au fost 36 de cazuri cu privire la plasarea greșită a afișelor electorale, 29 cazuri privind încălcarea măsurilor de sănătate publică impuse, 3 cazuri de corupție electorală.

¹⁴³ Comunicatul Inspectoratului General al Poliției către Enemo, scrisoarea nr. 34/17 - 4520, din 01/11/2020.

¹⁴⁴ 12 apeluri - zona de Nord; 19 apeluri - zona de centru; 6 apeluri - zona de Sud; 8 mun. Chisinau.

¹⁴⁵ *Printre altele* au fost 14 cazuri de corupție electorală, 115 cazuri de transportare a alegătorilor și 19 cazuri de agitație electorală.

¹⁴⁶ Mediul din jurul SV-urilor a fost evaluat ca normal în toate secțiile de votare observate.

¹⁴⁷ 10 erau prezenți din 11.

Procedurile de deschidere au fost evaluate ca transparente în 12 din cele 13 secții de votare observate. În aproape toate, urnele de vot staționare și cele mobile au fost sigilate conform procedurilor, în afară de o secție de votare în care urnele nu au fost sigilate corespunzător. Potrivit membrilor BESV, acest lucru se datorează faptului că numărul sigiliilor oferite acestora nu a fost suficient pentru a sigila toate urnele în mod corespunzător.

Toate secțiile de votare observate s-au deschis la timp (până la 7 dimineața), cu excepția uneia care s-a deschis în 30 de minute după ora prescrisă. Secțiile de votare observate au fost echipate cu toate materialele esențiale necesare votării în momentul deschiderii, inclusiv echipamente de protecție a sănătății¹⁴⁸.

Când vine vorba despre neregularitățile observate, la două secții de votare s-a observat că procesul-verbal pentru deschidere fie nu a fost completat la timp, fie a fost completat necorespunzător¹⁴⁹. Configurarea secțiilor de votare a fost evaluată ca fiind adecvată în toate secțiile de votare observate. BESV-urile au efectuat, în general, deschiderea în mod ordonat și în conformitate cu procedurile prescrise pentru SV-uri.

În 3 din 13 SV-uri observate, observatorii ENEMO au remarcat prezența persoanelor neautorizate în incintă, în timp ce se desfășurau procedurile de deschidere¹⁵⁰. În toate cazurile, observatorii au apreciat că prezența lor nu a afectat negativ procesul.

Observatorii au fost prezenți la toate SV-urile observate de OTS ENEMO. Nu au fost depuse plângeri legate de deschidere în niciuna dintre SV-urile observate. Observatorii ENEMO au evaluat procesul de deschidere ca fiind foarte bun sau bun la 12 SV-uri observate, în timp ce procesul de deschidere a fost evaluat ca fiind rău într-un caz (mai degrabă din neglijență decât din cauza fraudei)¹⁵¹. În plus, s-a observat că măsurile de protecție împotriva COVID-19 nu au fost respectate în patru dintre SV-urile observate și un număr semnificativ de membri BESV nu purtau măști de protecție în mod corespunzător.

Procesul de votare

Observatorii ENEMO au evaluat procesul de votare în 164 secții de votare pe tot parcursul zilei alegerilor. În linii generale, procesul de votare a fost evaluat drept pozitiv, cu puține încălcări procedurale minore în mai multe secții de votare.

Cele mai îngrijorătoare nereguli au fost observate într-o secție de votare desemnată pentru alegătorii care locuiesc în Transnistria, în Rezina, și într-una din secțiile de votare din Găgăuzia.

¹⁴⁸ Buletine de vot, liste electorale, urne de vot, cabine de vot, camera video, ștampile necesare votării ('Alegeri 1.11.2020', 'Votat', 'Retras', 'Anulat'), ștampila membrilor BESV, computere SAIS-E, procese verbale, măști, dezinfectant, stilouri pentru alegători.

¹⁴⁹ În primul caz, membrii BESV nu au putut găsi procesul-verbal de la deschidere decât după câteva minute după deschiderea secției de votare. Au făcut notițe pe o bucată de hârtie goală. Procesul-verbal a fost găsit cu câteva minute după deschidere și completat în acel moment. În al doilea caz, procesul-verbal a fost pre-completat (probabil cu o noapte înainte), dar fără a fi semnat și a fost semnat în timpul ședinței de pregătire.

¹⁵⁰ În două cazuri, erau ofițeri de poliție și, într-un caz, personalul instituției relevante.

¹⁵¹ 1 SV s-a confruntat cu anumite provocări din cauza grăbirii cauzate de membrii BESV, care nu au putut găsi procesul-verbal de deschidere la începutul activității lor.

Într-o SV stabilită în Rezina pentru alegătorii care locuiesc în Transnistria, ENEMO a observat indicații privind transportul organizat al alegătorilor¹⁵² și chiar de potențială cumpărare a voturilor¹⁵³, întrucât a fost remarcat un grup suspicios de tineri care “asistau alegătorii” la una din secțiile de votare din Comrat¹⁵⁴.

Mediul din preajma secțiilor de votare a fost evaluat drept normal în 93.9% din SV-urile observate, în timp ce la 1.8% din SV-uri, OTS au fost văzute grupuri mari de alegători în fața secțiilor de votare. În total, organizarea a 99.4% SV-uri a fost evaluată drept acceptabilă, în timp ce toate materialele esențiale au fost prezente în toate SV-urile observate. În 98.2% din SV-urile observate, urnele de vot staționare au fost sigilate corespunzător, în timp ce 4.9% din urnele de vot mobile nu au fost sigilate corespunzător.

157 din cele 164 secții de votare observate au primit atâtea buletine de vot, câți alegători au fost în lista principală a alegătorilor sau puțin mai mult. Numărul buletinelor de vot primite a variat de la 49 la 3250.

Nu toți membrii BESV păreau să fie conștienți de modalitățile de utilizare a camerelor video în ziua alegerilor. În 12 (7,3%) secții de votare observate, observatorii au remarcat că membrii BESV nu au oprit înregistrarea camerei de filmat în timpul procesului de vot și, în multe cazuri, când au fost întrebați despre acest lucru, au declarat că totul este conform regulilor și că, camerele de filmat ar trebui să înregistreze întreg procesul.

Toate secțiile de votare observate activau cu prezența unui număr minim necesar de membri BESV, conform legii. Femeile au fost bine reprezentate în toate BESV-urile, 81,1% dintre membrii BESV fiind femei, precum și în funcții de conducere în cadrul BESV (80,5% dintre președinții BESV și 71,3% din vicepreședinții au fost femei).

nu au fost respectate la 17,3% din SV-urile observate. Un număr semnificativ de persoane nu au respectat măsurile de distanțare (12,8%) și nu au purtat măști de protecție în mod corespunzător (8,5%).

Procedurile de identificare a alegătorilor au fost urmate în mod corespunzător în toate secțiile de votare observate, iar observatorii nu au observat nicio încălcare gravă a procedurilor. Cu toate acestea, în 4,3% din SV-urile observate, secretul votului a fost încălcat într-o oarecare măsură, mai ales din cauza amenajării inadecvate a cabinelor de vot sau a camerelor care înregistrau procesul de votare și poziționarea necorespunzătoare.

Observatorii au evaluat că BESV-urile au gestionat corect procesul de votare și au funcționat în mod ordonat în 87,8% din secțiile de votare observate. 11 secții de votare au fost supraaglomerate și, într-un caz, observatorii au evaluat conducerea secției de votare ca fiind dezorganizată și confuză. În 2,4% din secțiile de votare observate, observatorii nu au putut efectua o observare

¹⁵² Pe lângă o serie de microbuze observate în vecinătatea secțiilor de votare, câteva mașini cu plăcuțe de înmatriculare moldovenești atribuite mașinilor înregistrate în Transnistria erau parcate în fața secției de votare, iar șoferii așteptau în interiorul mașinilor.

¹⁵³ Un grup de persoane aflate în fața secției de votare discutau despre un fel de plăți ce urmau a fi primite.

¹⁵⁴ În fața SV din Comrat, observatorii au remarcat un grup de tineri, care purtau tricouri cu semnul “reprezentanța anticriză a oamenilor”, care au pretins că sunt acolo să ajute alegătorii vârstnicii.

adecvată din cauza secției de votare supraaglomerate. La aproape toate secțiile de votare (97%) observate, observatorii nu au remarcat prezența unor persoane neautorizate.

40,2% din secțiile de votare observate în timpul votării au fost evaluate ca fiind accesibile pentru persoanele cu dizabilități locomotorii, în timp ce 29,9% din secțiile de votare au necesitat asistență minoră și 29,9% au fost evaluate ca inaccesibile.

BESV-urile la SV-urile observate au fost evaluate de observatori ca fiind „bune” sau „foarte bune” în 99,4% din cazuri; în timp ce un caz a fost evaluat ca „rău”, din cauza neglijenței.

Procesul de numărare

ENEMO a urmărit procedurile de închidere și de numărare a voturilor în 12 secții de votare. Toate SV observate s-au închis la timp, și nu au fost raportate cozi electorale în niciuna din ele la închidere. Toate BESV-urile de la SV observate au operat cu suficienți membri și nicio înlocuire de membri BESV sau a operatorilor SAIS-E nu a avut loc de-a lungul zilei.

Numărarea a început la timp în toate cazurile, cu o singură excepție, unde pregătirile pentru numărare au luat mai mult timp. BESV-urile au indicat că votarea a fost încheiată în SAIS-E (închiderea sub-modulului “Votare” în SAIS-E de către operator) în toate secțiile de votare observate, și în 10 din 12 cazuri, camera video era conectată odată ce procesul de votare a început. Camerele video au fost poziționate corespunzător în timpul numărării în 9 din 12 secții de votare observate. La 8 din 12 secții de votare observate în timpul numărării, procedurile de numărare au fost respectate în mod corespunzător și procesele verbale au fost completate în conformitate cu legea¹⁵⁵.

Prezența unui ofițer de poliție a fost remarcată într-o secție de votare observată în timpul numărării. Toți observatorii prezenți au putut observa, iar copii ale proceselor verbale au fost date tuturor persoanelor aflate în drept să le primească în toate secțiile de votare observate. Nu au fost depuse plângeri oficiale la secțiile de votare observate în timpul numărării.

În doar 5 din 12 secții de votare, toate persoanele prezente au respectat măsurile de protecție împotriva COVID, întrucât un număr semnificativ de membri BESV nu purtau măștile de protecție în mod corespunzător.

La toate secțiile de votare observate, materialele aferente alegerilor au fost ambalate și sigilate în conformitate cu legea, fără abateri substanțiale de la proceduri. Evaluarea BESV în timpul numărării a fost „foarte bună” sau „bună” în 10 din 12 secții de votare observate și rea în două (din neglijență).

¹⁵⁵ Mențiuni în procesele verbale care nu au fost făcute după fiecare etapă a votării au fost observate în 3 cazuri, și în 2 cazuri fiecare buletin nu a fost anunțat în timpul sortării. În două cazuri, rezultatele preliminare nu au fost introduse în fișele speciale, într-un caz nu s-a discutat o opțiune de vot neclară pe buletin, iar într-un caz numărarea nu a fost efectuată conform procedurilor.

Transferul materialelor către Consiliile Electorale ale Circumscripției Electorale (CECE) și activitatea CECE

Observatorii ENEMO au monitorizat transferul materialelor aferente procesului electoral și preluarea lor de către cele 12 CECE-uri. Transferul materialelor s-a efectuat într-o manieră organizată, respectând procedurile în toate stațiile de votare în care ENEMO a observat procesul.

În 11 din cele 12 CECE-uri observate, observatorii autorizați au putut observa corespunzător, și 9 din 12 CECE-uri nu păreau supraaglomerate, în timp ce cozi lungi în care stăteau oameni erau la intrarea în CECE-uri. În 11 din 12 cazuri, incintele CECE-urilor observate au fost evaluate ca fiind adecvate și cu configurare adecvată pentru livrarea materialelor aferente procesului electoral¹⁵⁶.

Evaluarea activității CECE-urilor de către observatorii ENEMO a fost pozitivă (foarte bună sau bună) în toate CECE-urile observate, și activitatea lor a fost evaluată ca fiind directă și transparentă în toate cazurile observate.

Observatorii

Legislația Republicii Moldova prevede observarea internațională a alegerilor, precum și de către cetățeni, care se bucură de drepturi extinse, inclusiv dreptul de a participa la sesiunile tuturor comisiilor electorale și de a primi documente, inclusiv procesele verbale ale rezultatelor. Observatorii cetățeni ar putea fi desemnați de către organizațiile neguvernamentale înregistrate implicate în subiecte legate de procesul electoral și de observarea acestuia. Observatorii ENEMO nu au raportat cazuri de obstrucționare a activității lor în ziua alegerilor la secțiile de votare observate. Niciun observator național nu a raportat observatorilor ENEMO cazuri de obstrucționare a activității lor.

În total, pentru alegerile prezidențiale, CEC a acreditat 310 observatori internaționali, 1.910 observatori naționali și 278 observatori pentru secțiile de votare din străinătate¹⁵⁷. Acreditarea cetățenilor, candidaților și observatorilor internaționali¹⁵⁸ a fost incluzivă, ceea ce contribuie la transparența procesului electoral. MOA ENEMO constată, că, din cauza pandemiei COVID și restricțiilor de călătorie și sănătate asociate, mai multe misiuni internaționale au decis să își limiteze misiunile, sau să folosească alte metode de observare.

La 3 septembrie, Oficiul de protocol al observatorilor internaționali acreditați a fost constituit de CEC¹⁵⁹. MOA ENEMO evaluează colaborarea cu Oficiul, în mare parte, ca fiind pozitivă, deși

¹⁵⁶ Într-un caz, membrii CECE au separat membrii BESV care seoseau în șase grupuri, care au putut să intre în camere separate. Acest lucru a condus la un acces limitat pentru observatori să monitorizeze întreg procesul de transferare a materialelor aferente alegerilor.

¹⁵⁷ Informații pentru 25 Octombrie 2020.

¹⁵⁸ CEC a acreditat reprezentanți ai organizațiilor internaționale drept observatori, precum și organizații guvernamentale sau neguvernamentale străine, care și-au înregistrat interpreții/traducătorii. Cetățenii Moldoveni care locuiesc în străinătate, și reprezentanții organizațiilor neguvernamentale internaționale și străine pot fi acreditați ca și observatori să monitorizeze procesul alegerilor în stațiile de votare din afara țării.

¹⁵⁹ Componenta și principiile de lucru ale acestui Oficiu sunt definite în decizia CEC nr. 4180 din 3 Septembrie 2020.

misiunea își reiterează îngrijorările cu privire la întârzierile în acreditarea observatorilor săi. Implicarea altor instituții de stat în procesul de acreditare vine în contradicție cu cele mai bune practici internaționale¹⁶⁰.

O organizație națională a organizat un exit-poll telefonic în ziua alegerilor și a prezentat concluziile după închiderea secțiilor de votare, în conformitate cu prevederile legale¹⁶¹. Pe 28 octombrie, Comisia Electorală Centrală a emis un comunicat de presă la subiectul acestui exit-poll, menționând că nu l-a autorizat¹⁶². MOA va urmări potențialele evoluții ulterioare la acest subiect.

¹⁶⁰ Declarația ONU din 2005 privind principiile pentru observarea alegerilor internaționale prevede că țara care organizează alegerile ar trebui să întreprindă următoarele acțiuni: „Garantează că nicio autoritate guvernamentală, de securitate sau electorală nu va interveni în activitățile misiunii internaționale de observare a alegerilor” (punctul 12, h .).

¹⁶¹ ONG-ul Watchdog.md și-a exprimat intenția de a organiza un exit-poll în ziua alegerilor și a notificat CEC, în conformitate cu cadrul legal, în acest sens. Exit-poll-ul urma să fie efectuat telefonic și, așa cum au explicat public organizatorii, numerele de telefon trebuiau generate aleatoriu și nu ar fi solicitate și nici înregistrate datele personale ale participanților (adică doar răspunsul respondentului și întrebări demografice ar fi înregistrate și nu numărul asociat răspunsurilor).

¹⁶² Printr-un comunicat de presă, CEC a pus la îndoială și metodologia exercițiului și și-a exprimat îngrijorarea cu privire la tratarea datelor cu caracter personal, avertizând în același timp că și-a rezervat dreptul de a lua măsuri suplimentare - prin notificarea diferitor autorități relevante - împotriva organizatorilor, în cazul în care exit-poll-ul s-a efectuat sau împotriva mass-mediei care acoperă descoperirile lor.

Despre ENEMO

Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO) este o organizație internațională neguvernamentală, care reprezintă o rețea de organizații naționale neguvernamentale ale societății civile, creată în Septembrie 2001. Este formată prin asocierea a 21 de organizații naționale de monitorizare din 17 țări din Europa de Est și Centrală și Asia Centrală, inclusiv două țări membre ale Uniunii Europene.

ENEMO tinde să susțină interesul comunității internaționale pentru promovarea democrației în regiune prin evaluarea proceselor electorale și a mediului politic și oferind rapoarte de observare corecte și imparțiale. Misiunile internaționale de monitorizare ale ENEMO se bazează pe standardele internaționale pentru alegeri democratice pentru a evalua procesul electoral și cadrul legal al țării gazdă. ENEMO și toate organizațiile sale membre au aprobat Declarația de principii din 2005 pentru observarea alegerilor internaționale și Declarația principiilor globale pentru observarea și monitorizarea alegerilor nepartizane de către organizațiile cetățenilor. Fiecare observator ENEMO a semnat Codul de Conduită pentru Observatorii Internaționali ai Alegerilor. Organizațiile membre ENEMO au monitorizat peste 250 de alegeri naționale și au instruit peste 240.000 de observatori.

Până în prezent, ENEMO a organizat 33 de misiuni internaționale de observare a alegerilor în opt țări, Ucraina 2020, Alegeri locale; Muntenegru 2020, Alegeri parlamentare; Serbia 2020, Alegeri parlamentare; Moldova 2019, Alegeri locale; Ucraina 2019, Alegeri parlamentare anticipate; Ucraina 2019, Alegeri prezidențiale; Moldova 2018-19, Alegeri parlamentare; Armenia 2018, Alegeri parlamentare anticipate; Moldova 2016, Alegeri prezidențiale; Ucraina 2015, Alegeri locale planificate; Ucraina 2014, Alegeri parlamentare; Ucraina 2014, Alegeri prezidențiale; Ucraina 2013 - reluarea alegerilor parlamentare 2012 în 5 MEC; Kosovo 2013, Alegeri locale, primul tur; Ucraina 2012, Alegeri parlamentare; Kosovo 2011, Reluarea alegerilor parlamentare; Kosovo 2010, Alegeri parlamentare; Kârgâzstan 2010, Alegeri parlamentare; Ucraina 2010, Alegerile prezidențiale, turul doi; Ucraina 2010, Alegerile prezidențiale, primul tur; Kosovo 2009, Alegeri locale; Moldova 2009, Alegeri parlamentare; Georgia 2008, Alegeri prezidențiale; Kârgâzstan 2007, Alegeri parlamentare; Ucraina 2007, Alegeri parlamentare; Ucraina 2006, Alegeri locale în Poltava, Kirovograd și Cerniev; Ucraina 2006, Alegeri parlamentare; Kazahstan 2005, Alegeri prezidențiale; Albania 2005, Alegeri parlamentare; Kârgâzstan 2005, Alegeri prezidențiale; Kârgâzstan 2005, Alegeri parlamentare; Ucraina 2004, Alegeri prezidențiale, repriza a doua; Ucraina 2004, Alegeri prezidențiale.

Organizațiile membre ENEMO sunt: Centrul pentru inițiative civice CCI, Bosnia și Herțegovina; Centrul de tranziție democratică - CDT, Muntenegru; Centrul de Monitorizare și Cercetare - CeMI, Muntenegru; Centrul pentru Alegeri Libere și Democrație - CeSID, Serbia; În apărarea drepturilor alegătorilor „GOLOS”, Rusia; GONG, Croația; Societatea internațională pentru alegeri corecte și democrație - ISFED, Georgia; Asociația KRIIK, Albania; Asociația Cetățenilor MOST, Macedonia; Promo- LEX, Moldova; OPORA, Ucraina; Societatea pentru Cultura Democrată SDC, Albania; Centrul internațional anticorupție pentru transparență (TIAC), Armenia; Monitorizarea alegerilor și Centrul de studii democratice (EMDS), Azerbaidjan; Comitetul Helsinki din Belarus (BHC), Belarus; FSCI, Kazahstan; Kosovo Democratic Institute (KDI), Kosovo; Coaliția pentru democrație și societatea civilă, Kârgâzstan; Centrul de cercetare,

transparență și responsabilitate (CRTA), Serbia; Obcianske OKO (OKO), Slovacia; Comitetul Alegătorilor din Ucraina (CVU), Ucraina.

**Versiunea în limba engleză a acestui raport este singurul document oficial.
O traducere neoficială este disponibilă în limba română.**

**Pentru mai multe informații, vă rugăm să contactați:
E-mail: bosko.nenezic@enemo.eu**